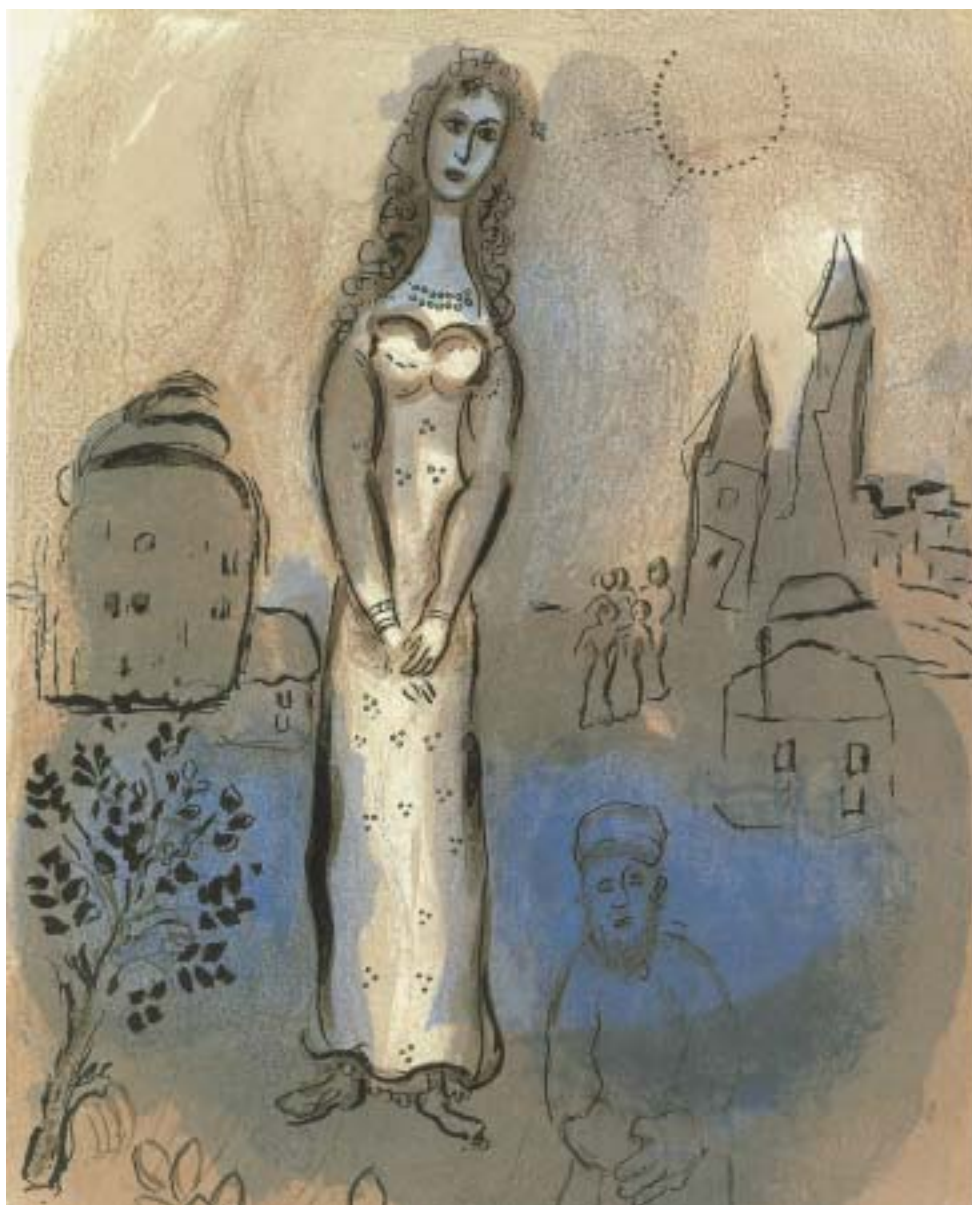

תּוֹשֶׁת שֵׁוֹט הַחֹדֶשׁ
ADAR
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Marc Chagall: *Ester*. Purim sameach!

LAUDEROVY ŠKOLY: ZÁPIS DO 1. TŘÍDY

Zápis do první třídy základní školy Lauderových škol proběhne **10. února** od 14 do 18 hodin.

Základní škola nabízí vzdělání podle vlastního vzdělávacího programu *Le-chajim tovim*. Žáci v jeho rámci absolvují stejný rozsah učiva jako v ostatních základních školách, přičemž osnovy jsou obohaceny o židovskou tematiku. Již od 1. třídy se děti učí židovskou výchovu a hebrejštinu podle kanadského výukového programu *Tal Am* čtyři hodiny týdně. Od 3. třídy přibírají angličtinu.

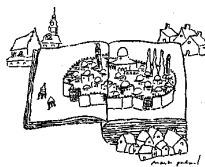
Vyučování probíhá v malém třídním kolektivu podle zásad metod aktivního učení. Do výuky je pravidelně zařazeno projektové vyučování i tematické exkurze mimo školu. V odpoledních hodinách mohou žáci navštěvovat družinu či si vybrat z celé řady zájmových kroužků. Pokud vás zajímá způsob výuky na naší škole, přijďte se podívat na některou z ukázkových hodin. Více na www.lauder.cz. tv

ČRA IZRAEL: SPOLEČNÝ VÝZKUM

V prosinci 2009 se v Praze konaly Česko-izraelské dny vědy a techniky, při nichž byla ratifikována smlouva o společném programu aplikovaného výzkumu. Podle smlouvy získají během následujících sedmi let společné projekty průmyslového výzkumu českých a izraelských firem a výzkumných institucí nejméně 600 milionů korun, které budou hradit ČR a Izrael. „Obě strany se zavazují podpořit spolupráci ve výzkumu a vývoji, která má za cíl aplikovat výsledky v praxi,“ řekl premiér Jan Fischer, který stál u vzniku programu. „Izrael patří k našim nejrespektovanějším obchodním a hospodářským partnerům na Blízkém východě. Země se intenzivně zaměřuje na podporu high-tech oborů a výsledkem této politiky je i tato smlouva. Nejperspektivněji se jeví spolupráce v oblasti vývoje softwaru, biotechnologií a dalších oborů vyspělých technologií.“

Finance pro program poskytne na české straně ze svého rozpočtu ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Program potrvá sedm let. Bude rozdělený do pěti tříletých výzev. Do každé výzvy plánuje ministerstvo vložit přibližně 60 milionů korun. Podmínkou pro zařazení do programu je, aby na projektu spolupracovali Češi s Izraelci. Každý návrh projektu pak posoudí jak na české, tak na izraelské straně nezávislá odborná komise. (Ke smlouvě viz též rozhovor s Tomášem Pojarem, str. 6–7.) lk

AKTUALITY

NADACE ŽOP: VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ PRO ROK 2010

Správní rada Nadace Židovské obce v Praze vyhlašuje výběrové řízení na nadační příspěvky pro rok 2010.

Témata: obnova a ochrana židovských movitých i nemovitých památek; podpora činnosti židovských organizací a spolků; rozvoj židovských tradic; vzájemné poznávání židovských komunit a okolního světa a odstraňování předsudků.

Žádosti o nadační příspěvek musí být podány na předepsaných formulářích Nadace Židovské obce v Praze. Termíny uzávěrek jsou stanoveny na **28. 2. 2010** a **30. 6. 2010**.

Bližší informace a formuláře jsou k dispozici na e-mailové adrese: nadacezo vp@volny.cz nebo každé úterý u Jany Kosákové, telefon: 222 311 570. jk

TEREZÍNSKÁ INICIATIVA V TÍSNI

Dobře známá organizace Člověk v tísní věnovala jako součást svého víceletého projektu *Příběhy bezpráví* měsíc listopad 2009 fenoménu holokaustu (my používáme spíše označení šoa). Tento chvályhodný a bohublý počín se v některých situacích ne vždy vydařil tak, jak si zajisté tato organizace představovala. Šoa především nelze vtěsnat do měsíční akce, tak jak bylo naplánováno. Výbor a předsednictvo – a především výchovná komise TI – se dostaly do skutečné tísně. Neustále jsme byli žádáni, abychom pro tu či onu školu a v různých místech republiky poskytlí osoby, které přežily šoa. Organizátoři si patrně neuvědomili, že nás je již jen málo a ještě omezenější je počet těch, kteří jsou ochotni a schopni o svých zážitcích hovořit. Nehledě na obtíže spojené s cestováním do škol, jež nejsou v Praze či jejím okolí.

TI si již při založení uložila úkol seznamovat naši mladou generaci s tím, co to bylo šoa. Koncem roku 1998 byl předsednictvu TI předložen projekt, který měl zvýšit návštěvnost české mládeže v Pa-

mátníku Terezín. Zjistili jsme totiž, že počet našich škol přijíždějících do Terezína je nižší než těch, které přijíždějí z ciziny. Tento počet nepřesáhl za rok číslo 10 a i ty navštívily obvykle jenom Malou pevnost. Abychom tento stav zvrátili, rozhodli jsme se hradit školám dopravné do Terezína a zpět, a na začátku dokonce i vstupné do muzea ghetta za předpokladu, že absolvují připravený program. A ono to zabralo! Počet škol, navštěvujících Terezín, se začal zvyšovat do té míry, že po několika letech jsme zjistili, že již nejsme schopni takový počet zájezdů financovat. Marně jsme žádali ministerstvo školství o pomoc. Ta přišla až poté, co na situaci důrazně upozornil v MF Dnes ředitel ŽM dr. Pavlát.

Hledáme „aktivisty“

Na TI se začaly obracet školy i Památník Terezín se žádostmi o vyslání přeživších pamětníků, kteří by školáky mohli seznámit s tím, co prožili. Požadavky se stupňovaly a členové předsednictva TI již nestačili všechny zájemce uspokojit. Proto jsme vyhlásili výzvu všem členům TI, kteří by mohli pomoci. Výchovná komise TI utvořila aktiv asi třiceti členů, bohužel převážně z Prahy, i když se přihlásilo i několik z Brna a Ostravy. Mimo tuto skupinu zajisté pracují i někteří, o nichž nevíme. Na zmíněnou akci organizace Člověk v tísní však naše síly nestačily.

A co z toho plyne? Potřebovali bychom další „aktivisty“. Je nás málo a někteří odcházejí. Nedávno nám odešel jeden z nejaktivnějších – Artur Radvanský. Přihlaste se, hlavně vy z regionů mimo velká centra. Tam je nás hodně potřeba a nelehko se tam dostáváme.

Pavel Werner, místopředseda
a člen výchovné komise TI

OBSAH

- Evropský institut odkazu šoa 3**
- Sidry na tento měsíc 4–5**
- Změnit úhel pohledu**
rozhovor s novým velvyslancem ČR
v Izraeli Tomášem Pojarem **6–7, 18**
- Ateliér Schlosser & Wenisch 8–9**
- Primo Levi: Sluha 10–11, 17**
- Byla to krásná doba**
Miloš Pojar o čsl.-izraelských vztazích
12–13, 15
- Janouchovy Hovory s Kafkou 14–15**
- Vzpomínka na štetl**
(Černovice, Sadagora) **16–17**
- Výběr z českého tisku 18**
- Izrael: Bezpečí v lidských rukou 19**
- Kalendárium 20**
- Klímuv Čapek 20**
- Zprávy, inzerce 21–23**
- Zprávy ze světa 24**

Na sklonku června loňského roku se jako poslední akce českého předsednictví EU v Praze a Terezíně uskutečnila *Mezinárodní konference k osudu majetku obětí holokaustu* (viz Rch 8/2009). Její účastníci, političtí představitelé a odborníci na nejrůznější aspekty problematiky holokaustu ze sedmačtyřiceti zemí světa, přijali na závěr zasedání dokument nazvaný Terezínská deklarace. V té se mj. zdůrazňuje nutnost dořešení dosud trvajících následků tragédie šoa: problémů spjatých se sociální situací přeživších; se vzděláváním o holokaustu; s osudem majetku obětí šoa, který jim uloupili nacisté a který jim a jejich dědicům nebyl nikdy vrácen. Deklarace hovoří též o tom, že je nutné důsledněji propojit instituce, které se těmito problémy zabývají. K tomu, aby zmíněné úkoly mohly být v dohledné době vyřešeny, by měl napomoci *Evropský institut odkazu šoa*. S nápadem založit takový institut přišla FŽO a účastníci konference jej uvítali.

Na podzim 2009 vydala česká vláda usnesení, v němž vyjádřila souhlas s účastí ČR jako zakladatele obecně prospěšné společnosti Evropský institut odkazu šoa a zmocnila ministerstvo zahraničních věcí, aby jmenem ČR funkci zakladatele vykonávalo.

Poté, na základě řady jednání mezi ministerstvem zahraničí a oslovenými institucemi, vznikla správní rada a dozorčí rada institutu. Za Ministerstvo zahraničí ČR do ní byli jmenováni prof. Tomáš Kosta, Ing. Jiří Čisteký a PhDr. Jiří Kuděla, Ph.D.; za Terezínskou iniciativu Eva Lorencová; za Federaci ŽO v ČR Ing. Petr Papoušek a za pražské Židovské muzeum Mgr. Michela Sidenberg. V dozorčí radě budou působit JUDr. Tomáš Kraus (Federace ŽO), Ing. Tomáš Kryl, Ph.D. (za MZV ČR) a za Úřad vlády ČR Ing. Jana Vohralíková.

Správní rada vybrala ředitele institutu: stal se jím Lukáš Příbyl, historik a dokumentarista, absolvent politologického studia, historie, blízkovýchodních studií a judaistiky na Brandeis a Columbia University a tvůrce pozoruhodného dokumentárního cyklu *Zapomenuté transporty*. 1. února začíná institut pracovat. O jeho činnosti budeme v Rch průběžně informovat; zatím jsme o názory na jeho poslání požádali několik členů správní rady a čerstvého ředitele.

INSTITUT JAKO SPOJNICE

Jak vnímá smysl nové instituce její ředitel Lukáš Příbyl? „Pro mě jsou na fungování

institutu zásadní dva aspekty. Jednak že to je evropská instituce. Myslím si, že v Evropě opravdu chybí nějaké centrum, které by koordinovalo činnost všech institucí, organizací, společností a jednotlivců, kteří se holokaustem nějakým způsobem zabývají. Američané mají ve Washingtonu Muzeum holokaustu, Izrael má jeruzalémský Jad vašem, ale v Evropě nic podobného neexistuje. Terezín má navíc symbolický význam a jsem rád, že sídlo bude časem právě tam. Je to ve středu Evropy a většina evropských Židů Terezínem prošla. Chtěl bych z insti-

NERVOVÉ CENTRUM VÝMĚNY INFORMACÍ

V únoru začíná pracovat Evropský institut odkazu šoa

tutu udělat nervové centrum výměny informací: čím víc toho zjišťuji, tím častěji se dozvídám, že je spousta programů, které se nějakým způsobem duplikují, a naopak jsou oblasti, které jsou naprosto nepokryté. Institut by měl být spojnicí, která by pomáhala vytvářet podmínky pro jednotlivé organizace a lidi, kteří se šoa zabývají, tak, aby svou činnost sladili.“

Jak v rámci činnosti institutu uvažuje L. Příbyl o nedokončených restitucích a navrácení uměleckých předmětů uloupených nacisty? „Vnímám to jako veliké téma. O restitucích se většinou mluví jako o finanční otázce, což je sice pravda, ale já bych chtěl, abychom zdůrazňovali, že je to hlavně morální otázka – ty věci byly ukradeny a krást se nemá.“

VIZE A KONKRÉTNÍ KROKY

K současné situaci institutu a náplni jeho činnosti řekl Ing. J. Čisteký: „Nyní probíhá jeho právní konstituování. Součástí tohoto procesu je příprava statutu, který bude obsahovat ustanovení o jeho orgánech, jejich kompetencích a způsobu fungování. Jedná se o správní radu, dozorčí radu, poradní sbor, čestnou radu a ředitele institutu. Zároveň probíhá diskuse věnující se podobě, obsazení a fungování poradního sboru, který bude sestaven ze zástupců států, nevládních organizací a dalších expertů z řady zemí světa. Tento sbor bude rozdělen do pěti skupin (vzdělávání o holokaustu, sociální věci, nemovitosti, uloupené umění, judaika a židovské kulturní předměty), jež tematicky odpovídají pracovním skupinám na Konferenci k majetku obětí holokaustu. Hlavním úkolem poradního sboru bude doporučovat institutu projekty, které by měl uskutečňovat.“

PROVENIENČNÍ VÝZKUM

Zcela konkrétně vidí činnosti institutu M. Sidenberg, kurátorka ŽMP: „Alespoň v první fázi se předpokládá důraz na dosažení cílů formulovaných v textu Terezínské deklarace. Patří sem především doporučení podporovat mezivládní snahu o vypracování optimální metodiky v oblasti restitucí protiprávně odňatého nemovitého majetku a kompenzací za něj. Termínem stanoveným pro splnění tohoto úkolu je 30. červen 2010. Současně by se institut měl zaměřit na vytvoření transparentní a funkční platformy pro provenienční výzkum a otázky spjaté s uplatňováním materiálních nároků týkajících se movitého majetku.“

Mně osobně je nejbližší oblast uloupeného umění, kam spadají také judaika. Již třináct let se zabývám

vlastnickou historií předmětů. Proto vítám snahu vedení institutu o zajištění rovnocenného přístupu k průběžně aktualizovaným informacím historického i právního charakteru, a zejména k výsledkům ať již ukončených či stále pokračujících výzkumných projektů. Za klíčové považuji vytvoření funkčního portálu, jehož součástí bude též metadatabáze umožňující snadný, rychlý a demokratický přístup k datům shromážděným v rámci historického a provenienčního výzkumu od základní úrovně až po mezinárodní.“

Podobně uvažuje Ing. Petr Papoušek, podle něhož je pro institut zásadní „vytvořit webovou prezentaci a s tím související vznik databáze týkající se uloupeného majetku obětí šoa. Výzkum a získávání informací o tomto majetku a možnosti restituce či náhrady by měly být prioritou.“

NA POKRAJI CHUDOBY

Tomáš Kraus, tajemník FŽO, ke smyslu institutu říká: „Při červnové konferenci se podařilo upozornit na témata, o nichž si již všichni – veřejnost i politici – mysleli, že jsou vyřešena. Opak je pravdou. My jsme se třeba s údivem dozvídali, že mnoho obětí šoa dnes žije na pokraji chudoby, jakkoli je to relativní pojem. Na tuto skutečnost upozornilo několik iniciativ, bývalí vězni žijící dnes v USA, v Izraeli apod. Kvůli tomu se sociální problematika dostala do programu jako samostatné téma. Ale konference ukázala i na další dosud nevyřešené otázky. Při její přípravě nám bylo čím dál víc jasné, že jedno jednání, jakkoliv úspěšné, tyhle věci nevyřeší, že bude zapotřebí vytvořit stálý mechanismus, který bude mít mezinárodní podporu a silný politický mandát.“ **am**

TERUMA (2M 25,1–27,19)

Jaká je nejdůležitější instituce pro řádné předávání židovské víry a tradic? Synagoga, studovna, židovská komunita – nebo ani jedna ze zmíněných?

Zamysleme se společně nad největšími rekvizitami pouštní svatyně – menorou a svatostánkem, dvěma předměty, které se v synagogách nacházejí dodnes – a možná nalezneme odpověď na naši otázku.

Menora je nejen nejdobnějším a všeobecně nejvystavovanějším předmětem tradičního židovského umění, ale také oficiálním znakem Státu Izrael. Menora ve svatyni, jak je popsána v naší sidře, měla tvar zlatého stromu, z jehož kmene vyrůstalo šest větví, tři na každé straně, a byly plné výhonků a květů (2M 25,31–40). Byl to strom, který vrhal světlo.

Ve svatostánku spočívaly kamenné desky, které obsahovaly deset přikázání. Přes schránu s deskami a nad ní spočívala zlatá pokrývka (*kaporet* či *parochet*) a na každé straně svatostánku trůnili dva cherubíni. Byli postaveni tak, aby na sebe hleděli a Všemohoucí hovořil s Mojžíšem z místa mezi těmito dvěma andělky (2M 25,10–30). Raši cituje midraš: „Měli tvář malého dítěte.“ (B. T. Suka 5b)

Talmudští učenci se ke zvláštním vlastnostem cherubínů i způsobu, s jakým na ně pohlíželi Nežidé, neustále vraceli:

Rav Katina řekl: „Když Izraelci během tří poutních svátků stoupali k Jeruzalému, (chrámoví sluhové) jim ukázali cheruby, kteří se objímali. Poutníkům říkali, vizte, jaká by měla být vaše láska k Všemohoucímu, jako láska muže k ženě.“ Řekl Reš Lakiš: „Když nastalo zničení (Chrámu), pohané vstoupili (ke svatostánku) a řekli – Tihle Židé, jejichž požehnání je požehnaním a kletba je kletbou, mají něco společného s takovouhle sochou? Vysmívali se Izraelitům, citovali verš: ‚Všichni, kdo ji (dříve) ctili, přišli, aby ji pohaněli, protože spatřili ji v její nahotě.‘ A co byla její nahota? Cherubové, kteří se objímali!“ (B. T. Joma 54a)

Jak máme chápat význam cherubínů? Proč vůbec zobrazovat postavy způsobem, který umožňuje Římanům, aby se vysmívali Židům, že uctívají svého Boha prostřednictvím pornografie?

Viděli jsme, že menora je zlatý strom, symbolicky připomínající Strom života v zahradě Eden. Pamatujeme si, že první pár byl z dokonalé rajské zahrady vyhnán a lidem bylo nadále zakázáno jíst ovoce ze stromu věčného života, neboť Adam s Evou zhrěšili tím, že pojedli plod ze stromu po-

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

znání dobra a zla. Naš největší komentátor Raši navrhuje, že zakázané ovoce vniklo lidem to, co by Sigmund Freud nazval libido – chtíč namísto lásky, nespoutanou vášně namísto sexuální čistoty. To byl prvotní hřích. Nejvyšším cílem Tóry je zdokonalit náš svět, aby se navrátil do zahrady Eden, umožnit polepšenému lidstvu, aby

Otto Geismar: *Ilustrace k Megilat Ester*, Berlín 1936.

mohlo požídat plody ze stromu věčného života. Z pohledu Rašiho komentáře je k tomuto cíli zapotřebí, aby se obnovila i sexuální čistota. Tím napravíme chybu, odčiníme hřích, jenž způsobil naše existenciální vyhnání.

Je zřejmé, že římská dobytá naprosto nepochopili, v čem symbolika cherubínů spočívá. Naši moudří tvrdí, že „měli tvar tváře malého dítěte“. Malé dítě je symbolem čistoty, nevinnosti, upřímnosti. Objekt těchto dvou okřídlených tvorů mužů/žen s čistými dětskými obličejí vyjadřuje lásku bez chůtce, sexuální jednotu, která posiluje rodinu, na rozdíl od sexuální zkaženosti, která rodinu ničí.

Téma rodiny je v naší tradici velmi silné: Národ Izraele se zrodil z rodiny Abrahama a Sáry; svátek zjevení Tóry (Šavuot) se zrodil z rodinné oslavy (Pesachu – kdy se v každé rodině jedl beránek). Naopak dysfunkční rodina – Adam a Eva, kteří se navzájem obviňovali ze své vlastní slabosti – způsobila první vraždu (Kain a Abel). Sjednocená rodina – až se srdce rodičů obrátí k dětem a naopak – bude předzvěstí národního a světového vykoupění. Zkažená rodina způsobila vyhnání z ráje, napravená rodina nás do něj zase vrátí. Takové je poselství meny a víka nad svatostán-

kem, zlatého stromu a cherubínů a taková je odpověď na otázku na počátku tohoto textu.

TECAVE – PURIM (2M 27,20–30,10)

Na Purim se vždycky náramně těším a důvod pro to mám úplně jednoduchý. Obecně totiž rozdělují Židy do dvou skupin: na tišbeavské Židy (kteří rádi nařikají a pláčou) a na Židy purimové (ty, co rádi tancují, zpívají a pijí); není asi třeba dodávat, že já se považuji za příslušníka purimové kategorie.

Asi dobře víte, že v Talmudu se vyskytuje k Purimu následující rabínský příkaz (připisovaný rabimu Ravovi): „Je povinností člověka pít o Purimu tak dlouho, až není schopen rozeznat rozdíl mezi šlechetným Mordechajem a kloucím Hamanem.“ (B. T. Megila 7B) Přitom judaismus je známý jako střízlivé náboženství, které zakazuje svým náboženským vůdcům vstoupit do Svatého chrámu, žehnat společenství či provádět nábožensko-právní rozhodnutí, pokud vypili třeba jen maličko vína.

Tak proč právě pro Purim platí taková výjimka?

Abychom to pochopili, měli bychom se důkladněji začíst do svitku Ester. Možná že leitmotivem tohoto příběhu je to, že všechno v něm je vzhůru nohama, všechno je přesně opačné, než se jeví. Podobá se tak snu jednoho talmudického učence: tomu se zdálo, že je v ráji, a vyprávěl, co tam viděl: ti, kdo jsou na tomto světě na nejnižším místě, byli na onom světě na vrcholu, a naopak, nejmocnější lidé z tohoto světa patřili v nebi mezi ty nejmocnější. Postavy v Megile jako by připomínaly maškarní ples, na němž nikdo není ten, za koho je převlečený.

Král Ahašveroš je oděný do panovnické nádhery, třímá majestátní žezlo jako nějaký všemocný orientální potentát. Ve skutečnosti je to ale jen slaboch, ovládaný a manipulovaný svým okolím. Haman je vykreslený jako arcipadouch, škůdce a vrah Židů v Persii; ale ve skutečnosti je to právě Haman, který Židům – včetně Mordechaje a Ester – připomíná, že jsou Židé a nikoli Peršané. Ester nosí perské jméno pohanské bohyně Astarte, žije jako královna perského krále a snaží se zakrýt svou židovskou identitu. Ale jakmile jde do tuhého, přizná se ke svému původu a riskuje i vlastní život, aby zachránila svůj národ. Mordechaj přijal jméno perského boha Marduka a tráví dny tím, že radí perskému vládci. Ale jeho vnitřní židovské přesvědčení vyplyne napovrch, když se odmítne klanět velkovézíru Hamanovi.

A podobně je to v tomhle příběhu s událostmi. Přesně ve chvíli, kdy se zdá, že Haman je na samém vrcholu vlivu a prestiže, když ho královna Ester pozve, aby se účastnil romantického soukromého večířku, když už chystá strom, na kterém měli pověsit Mordechaje, v tu samou bezesnou noc si král vzpomene, že mu Mordechaj zachránil život, a proto si zaslouží veškeré pocty. Současně se pro Hamana začíná roztáčet spirála pádu, která skončí tím, že ho oběsí na tomtéž stromě, jež jako šibenici plánoval pro Mordechaje. Co se napohled zdá jako skutečnost, je její pravý opak.

A nejpodivněji se v tom všem chová sám Hospodin, neboť se ve svitku Ester ani jednou neobjeví. Nicméně, jak zázračný příběh vrcholí, soudný čtenář pochopí, že celé to drama řídil ze zákulisí neviditelný prst Boží: počínaje příhodným zmizením Vaští, jímž se uvolnilo místo pro Ester, a konče tím, že Ahašveroš mylně považoval Hamanovy úpěnlivé prosby k Ester za sexuální návrhy. V tomhle světě prostě není nic takové, jak se jeví, a je důležité, abychom se naučili dívat nejen na události, ale i do událostí a za události, abychom rozeznali skutečnost od falešné fasády.

Existuje také fascinující vztah mezi Megilou a sidrou pro tento týden zvanou Tecave, která se zabývá kněžskými rouchy ve svatyni. Výzdoba perského paláce se dle popisu honosí týmiž nádhernými barvami a materiály, jaké byly použity při výstavbě svatyně (Ester 1,6). Jenže svatyně je naplněna svatostí, zatímco perský palác byl poskvrněn zhýralostí. Veleknězovo roucho mělo utít čest a slávu (*kavod a tiferet*) Boží, naproti tomu Ahašverošův dvůr odrážel „čest jeho království ... a slávu jeho velikosti“, *kavod malchuto ... tiferet gedulato* (Ester 1,4), tedy čest a slávu perského krále. Jak podobně tato dvě uctívání na povrch vypadají, a jak rozdílná jsou ve své podstatě!

Poučení, které nám purimový příběh a sidra Tecave přinášejí, je tedy takové: snažme se ze všech sil, aby mezi tím, jak se jevíme ostatním, a naším skutečným já nebyl žádný rozdíl.

A teď jsme připraveni vysvětlit tajemství purimového opjení. Naši moudří nás učí, že pravá podstata člověka se odhalí ve chvílích hněvu, ve vztahu k penězům a v opilosti. Lze jen doufat, že člověk, který je skutečně zbožný a bojí se Hospodina, pohovoří o Tóře a bude se chovat jen s láskyplnou laskavostí, i když bude opilý namol.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – únor 2010

Staronová synagoga

5. 2.	pátek	začátek šabatu	16.44 hodin
6. 2.	sobota	JITRO 2M 18,1–20,23 hf: Iz 6,1–7,6; 9,5–6 mincha	16.30 hodin
		konec šabatu	17.54 hodin
12. 2.	pátek	začátek šabatu	16.56 hodin
13. 2.	sobota	MIŠPATIM 2M 21.1–24,18 hf: 2 Kr 12,1–17 mincha	16.30 hodin
		konec šabatu	18.05 hodin
14. 2.	neděle	1. den Roš chodeš adar	
15. 2.	pondělí	2. den Roš chodeš adar	
19. 2.	pátek	začátek šabatu	17.08 hodin
20. 2.	sobota	ŠABAT ŠABAT HAFSAKA TRUMA 2M 25,1–27,19 hf: 1 Kr 5,26–6,13 mincha	16.45 hodin
		konec šabatu	18.17 hodin
25. 2.	čtvrtek	půst Esterin maariv	5.17–18.09 hodin 18.00 hodin
26. 2.	pátek	začátek šabatu	17.20 hodin
27. 2.	sobota	ŠABAT ZACHOR TECAVE 2M 27,20–30,10 hf: 1S 15,2–34 mincha	17.00 hodin
		konec šabatu	18.28 hodin
		čtení MEGILAT ESTER	19.15 hodin
28. 2.	neděle	PURIM šachrit a MEGILAT ESTER	8.00 hodin
29. 2.	pondělí	ŠUŠAN PURIM	

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každé pondělí, čtvrtek a na Roš chodeš šachrit od 6.30 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

V neděli 28. 2. opakování Megilat Ester v 11.00 hodin pro ženy.

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,

mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 9 hodin.

V sobotu 27. 2. předvečer Purim od 18 hodin.

V pátek večer se zde bohoslužby nekonají.

Španělská synagoga (Bejt Praha)

Každý pátek kabalat šabat od 18 hodin.

Bejt Simcha (Mánesova 8, Praha 2)

V pátek 19. 2. od 18 hodin v restauraci Mánes kabalat šabat a večere.

(jen pro přihlášené, přihlášky v Bejt Simcha do 11. 2.)

V sobotu 27. 2. Purimové oslavy: od 15 hodin Perský koberec – hravá dílna, od 18 hodin Homentašnpurimšpíl aneb Purimová párty.

Neděle 28. 2. v 10.30 Purimový šachrit – čtení z Tóry a Megilat Ester.

Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin,

kromě pátku 19. 2., kdy se koná bohoslužba s rabínem Kučerou v restauraci Mánes.

ZMĚNIT ÚHEL POHLEDU

Rozhovor s novým velvyslancem ČR v Izraeli Tomášem Pojarem

Bc. TOMÁŠ POJAR se narodil roku 1973 v Praze. Vystudoval Fakultu sociálních věd Karlovy univerzity (obor politologie). V letech 1990–1992 studoval v Izraeli, v letech 2003–2004 v USA. Od roku 1995 působil v organizaci Člověk v tísni, nejprve jako koordinátor humanitárních programů, v l. 1997–2005 jako ředitel. Od roku 2005 pracuje na ministerstvu zahraničních věcí: postupně jako poradce, náměstek ministra pro dvoustranné vztahy, od podzimu 2006 jako první náměstek ministra pro bezpečnostní otázky, záležitosti EU a bilaterální vztahy s evropskými státy. Od února 2010 nastupuje do funkce velvyslance ČR v Izraeli.

Pane Pojare, brzy odjedete do Izraele jako nový velvyslanec. Ve vašem případě se jedná o návrat do míst, kde jste před dvaceti lety v době působení svého otce na témže postu žil a studoval. Jak na tehdejší dobu vzpomínáte?

Tehdejší pobyt v Izraeli považuji za jednu z nejzásadnějších událostí v životě a mám na něj jen dobré vzpomínky. Bylo to poprvé, kdy jsem déle pobýval v zahraničí, takže jsem všechno vnímal velmi ostře. V Izraeli se člověk neubrání tomu, aby ho zasáhla historie i složitá politická atmosféra, a mě navíc tohle všechno zajímalo.

Pamatuji si lidi, kteří pomáhali ambasadě při jejím opětovném otevření, řada z nich pocházela z Československa. Pamatuji se, že za války v Perském zálivu jsme byli nějaký čas v kibucu Šomrat v západní Galileji. Procestoval jsem celou zemi: nejprve jako student a syn velvyslance, pak jako novinář a turista, nakonec oficiálně ve své funkci. Viděl jsem tam snad každý kout, včetně palestinských území. I proto jsem opravdu rád přijal výzvu k návratu.

Velkou část života jste zasvětil práci v humanitární organizaci. Myslíte, že svou roli v tom sehrál i pobyt v Izraeli?

Zažil jsem, jak už jsem řekl, válku v Perském zálivu a párkrát jsem byl svědkem házení kamenů a střelby – to bylo v rámci tzv. první intifády. Na místo teroristického útoku, respektive bezprostředně po něm, jsem se dostal až později – jako novinář. Gazu jsem navštívil naposledy před rokem. Impulzem pro práci v humanitární organizaci však pro mě byla daleko více válka o Náhorní Karabach a boje v bývalé Jugoslávii. Lidi, kteří zakládali Člověka v tísni, formoval výhradně Balkán a post-

sovětský prostor, přímo v Izraeli jsme nikdy nepracovali.

V Člověku v tísni jste působil jako koordinátor programů na území bývalého Sovětského svazu. S jakými problémy jste se setkával?

Tomáš Pojar. Foto Karel Cudlín.

To byla další zásadní životní zkušenost: pobyt v Čečensku během první rusko-čečenské války v roce 1995. Byl jsem tam několik měsíců sám, pravidelně jsem překračoval frontu a vozil léky do horských nemocnic odříznutých od jakékoli pomoci. V Čečensku jsem bezprostředně poznal, jak vypadá skutečná válka. Na mnoho míst jsem se za celou dobu dostal jako jediný cizinec.

A znáte současnou situaci v oblasti?

V tuto chvíli nedochází k otevřené válce, srovnatelné s dobou, kdy jsem tam pobýval. Celý severní Kavkaz nicméně zůstává nebezpečnou, výbušnou oblastí, kde je spousta vojáků a dochází tam k celé řadě teroristických útoků. Obávám se, že se to hned tak nezmění.

Nepracoval jsem však jen na Kavkaze. Člověk v tísni měl nejrůznější programy po celém území bývalého Sovětského svazu, na Ukrajině, v Bělorusku, Moldavsku i ve Střední Asii. Ať už jako zástupce té or-

ganizace nebo jako člověk spolupracující s českými médii a později jako diplomat jsem měl možnost vidět ty země z různých úhlů pohledu a v různém čase. Jako Češi bychom se o celý tento různorodý prostor měli více zajímat. Z pohledu mnoha příležitostí, ale i reálných hrozeb.

Co tyto země nejvíce ohrožuje? Projednává se zde vliv EU?

Je třeba se dívat na každou zemi zvlášť. Každá má své problémy, které se mnohdy výrazně liší. Jsou mezi nimi země bohaté na ropu a na plyn, stejně jako země bez nerostných surovin, které jsou nám ale zároveň kulturně a historicky bližší. A v zásadě platí, že čím jsou blíže hranicím Evropské unie, tím tam má z pochopitelných důvodů Unie větší vliv. To nejdůležitější však je, že už neexistuje Sovětský svaz. Zažít rozpad SSSR, a navíc relativně nekravou cestou, bylo úžasné. Je v našem bytostném zájmu udělat vše proto, aby se znovu nevytvořil.

Zajímali jste se při své tehdejší práci také o židovskou historii země, po kterých jste se pohyboval?

Když jsem měl čas, vyhledával jsem různé židovské památky a pietní místa, které patří či patřily živým či zaniklým komunitám. Při nedávné cestě po Bělorusku jsem měl třeba příležitost navštívit dům Marca Chagalla ve Vitebsku nebo obrovskou, byť zanedbanou synagogu v Grodnu. Smutnější pak bylo vidět památník v Baranovičích, který připomíná smrt tří tisíc československých Židů, kteří tam byli postříleni; je zajímavé, že o památník se jak v dobách Sovětského svazu, tak v posledních dvaceti letech starají místní lidé. Na Ukrajině, v Bělorusku i v evropské části Ruska jsou stopy židovské minulosti i přítomnosti pořád patrné. Židovský prvek odtud nezmišlel ani v důsledku šoa, stalinského teroru či postsovětské emigrace.

Proč jste se rozhodl pro diplomatickou dráhu?

V Člověku v tísni jsem byl téměř deset let, přes sedm let ředitelem. Myslím, že jednou za čas je dobré změnit práci, rytmus. Nejen kvůli sobě, ale i kvůli ostatním a té organizaci samotné. Shodou okolností jsem tehdy dostal lákavou nabídku přejít na ministerstvo zahraničí. Po více než 4,5 roku a po vypětí minulého roku spojeném s organizací českého unijního předsednictví cítím, že potřebuji opět změnit rytmus. Dělal jsem zajímavou práci se zajímavými lidmi. Ale práce jsem měl opravdu hodně. Jsem poměrně unavený a potřebuji se osvěžit novým

prostředím. Navíc doufám, že tak budu mít více času na vlastní rodinu.

Má už na vaši činnost nějaký vliv schválení Lisabonské smlouvy?

Myslím, že bude trvat několik měsíců až let, než se Evropská unie s Lisabonskou smlouvou sžije a skutečně podle ní nějak nastaví své chování. Ta smlouva je sice velmi obsáhlá, ale mnoho otázek vlastně neřeší a bude jenom na nás, jak se věci usadí. Neočekával bych od Lisabonské smlouvy žádné zázraky. Naopak si myslím, že její zavedení vyvolá mnohá vystrážlivění: tolik se od ní slibovalo, že díky ní bude Evropská unie silnější a lépe fungující a více respektovaná ve světě. To přitom nezáleží na jakékoli smlouvě nebo instituci, ale na tom, jak se EU bude chovat. Myslím, že Lisabonskou smlouvu bychom měli brát realisticky. Váha EU se na Blízkém východě kvůli ní v nejbližší době nezvýší, o tom jsem hluboce přesvědčen.

Letos uplyne dvacet let od obnovení diplomatických vztahů mezi naší republikou a Státem Izrael. Jak toto období hodnotíte?

Bez ohledu na to, jaké jsme my měli vlády a jaké vlády byly v Izraeli, vztahy jsou velmi dobré, založené na určité míře sympatií a jasně definované spolupráci. Myslím, že do budoucna je potřeba tuhle spolupráci podporovat a prohlubovat, ať se jedná o záležitosti ekonomické, o vědu a výzkum, bezpečnost, investice, obchod nebo kulturní a vzdělávací programy.

A jak hodnotíte vztahy mezi Evropou, Evropskou unií a Izraelem za stejné období?

Myslím, že ačkoli to tak nevypadá, vztahy jsou těsnější, než byly. Když převáží snaha řešit konkrétní záležitosti, tak to většinou přináší výsledky. Někdy třeba nejsou viditelné, ale jsou v podstatě důležitější než nejrůznější mediální přestřelky, které bohužel zřejmě budou pokračovat. Měli bychom se proto na obou stranách věnovat zcela jasné spolupráci a vyvarovat se nejrůznějších proklamací a komentářů. Takový způsob stejně ve skutečnosti vede spíše k opačnému než deklarovanému záměru. Naše česká snaha jak v době předsednictví, tak dlouhodobá spočívá právě v důrazu na konkrétní spolupráci. Vždy jsme se snažili vztah k Izraeli odděmonizovat a zbavit ho ideologické náplně. Jsme hluboce přesvědčeni, že pokud se soustředíme na zcela určitou a oboustranně prospěšnou spolupráci, váha EU na celém Blízkém východě vzroste. Jsou však země, které mají názor

diametrálně odlišný. Debata v rámci Unie bude proto ještě velmi dlouhá.

Nedávno byla v Černínském paláci uzavřena dohoda o společném česko-izraelském aplikovaném výzkumu. Jak významná ta smlouva je?

Ta dohoda se rodila poměrně dlouho, několik let, ale nakonec vstoupila v září v platnost. Věřím, že počátkem jara letošního roku dojde u nás i v Izraeli ke koordinovanému vyhlášení výběrového řízení na podporu zcela konkrétních projektů vědeckého výzkumu s přímým zapojením českých i izraelských firem. Věřím, že se naučíme podporovat vědu a aplikovaný výzkum tak, jak to umějí v Izraeli, kde se vědecké poznatky rychle realizují v praxi.

Dohoda s Izraelem se od mnoha jiných našich dohod liší v tom, že je na české i izraelské straně podpořena konkrétními finančními prostředky. Pevně doufám, že se najde dostatečné množství projektů a za 2 či 3 roky budeme moci ukázat jednoznačné výsledky. Může se jednat o dobrý model i pro naši spolupráci s jinými zeměmi. Po vyhlášení konkrétních parametrů výběrového řízení bude záležet již jen na žadatelích, zda přijdou s projekty s potenciálem reálného dopadu. Finance určitě nedostanou žádosti zaměřené na pořádání „konferencí o konferencích“. Musí se skutečně jednat o podporu aplikovaného výzkumu.

Co pokládáte při své nadcházející práci za nejdůležitější? Máte nějaké konkrétní plány? Třeba i s ohledem na český diplomatický příspěvek k řešení izraelsko-palestinského problému...

Měli jsme v Izraeli řadu vynikajících velvyslanců a udělala se spousta dobré práce. V tomhle má pozice nebude jednoduchá, protože laťka je nastavená vysoko, na druhou stranu je rozhodně na co navazovat. Chci se zaměřit na realizaci zcela konkrétních projektů vzájemné spolupráce. Na první pohled se třeba nebude jednat o viditelné akce, které se dostanou na titulní stránky novin nebo do hlavních televizních zpráv. Jejich dopad je však většinou zásadnější a dlouhodobější.

Co se týče izraelsko-palestinského konfliktu: můžeme snad přispět tím, že do mezinárodních debat vneseme trochu českého realismu. Rozhodně si nemyslím, že Česká republika bude hrát „mírotvornou“ roli. Na to nemáme a jsem upřímně přesvědčen, že na to nemá ani celá Evropská unie. Máme být skromní ve svých činech a očekáváních, což ovšem neznamená, že nemáme prakticky spolupracovat s Izraelem. Stejně můžeme na zcela konkrétních věcech spolupracovat

s Palestinci. S nimi asi nepůjde o vědu či výzkum, ale může jít o obchod, investice, kulturu. Zaměříme se na skromnější věci, které mohou ale prospět víc než vzletné, ale prázdné proklamace o tom, že přispějeme k míru na Blízkém východě. Skromnější cestou dojdeme dál.

Čím vás Izrael nejvíce přitahuje? Souhlasíte se svým předchůdcem M. Žantovským, že na rozdíl od České republiky „v Izraeli opravdu o něco jde, řeší se tu skutečně otázky života a smrti“?

Mě na Izraeli přitahuje všechno: je to malá, ale nesmírně zajímavá země, země části mých předků, ve které jsem již prožil kus svého života. A Michael Žantovský má samozřejmě pravdu. Nejen Izrael, ale celý Blízký východ je místem, kde se řeší otázky života a smrti. My tady v Evropě v takové situaci našťásti nejsme, ale není garance, že někdy v budoucnosti nebudeme muset podobné otázky znovu řešit! Na celý Blízký východ bychom měli nahlížet s vědomím, že tam skutečně jde o život. Musíme mít na paměti, že pohled z poklidných evropských měst může být nebezpečně zavádějící. Myslím, že jsme se v Evropě na základní bezpečnostní otázky odnaučili správně dívat. Naše porozumění tomu, co se děje ve světě, odpovídá spíše tomu, co si přejeme, aby se dělo. K řešení blízkovýchodních potíží bychom přispěli už jen samotnou změnou úhlu pohledu.

Máte pocit, že Evropská unie dostatečně reaguje na hrozbu, již představuje radikální islamismus?

Debata jak u nás, tak v rámci EU na tohle téma je dost často velmi povrchní a naivní. Bezpečnostní témata bychom opravdu neměli brát na lehkou váhu. Neznamená to, že bychom měli propadat zoufalství a připravovat hysterická opatření. Mnohdy nám však chybí střízlivý pohled na věc a vítězí u nás přehlížení, odsouvání problémů. Někdy se mi v tomto ohledu zdá, že jsme v Evropě ztratili základní pud sebezáchovy.

Jaká konkrétní opatření by tedy Evropská unie měla v současnosti udělat?

V poslední době by projevem střízlivého, racionálního uvažování mělo být například jednoznačné odmítnutí tzv. Goldstoneovy zprávy, která obviňuje Izrael z válečných zločinů při operaci proti teroristickému Hamásu v pásmu Gazy. Jsem hluboce přesvědčen, že zpráva je jednoznačně špatná a že její efekt bude zcela opačný, než jak je deklarován. Ve skutečnosti odhodlání nejrůznějších teroristů a radikálních isla-

(pokračování na str. 18)

SCHLOSSER & WENISCH

Nová výstava v Galerii Josefa Sudka

Základním žánrem více než stosedmdesátileté historie fotografie je portrét. Na počátku 20. století byly v českých zemích a konkrétně v Praze desítky ateliérů, které uspokojovaly nároky zákazníků. Známa byla tradiční firma

J. F. Langhans, z moderně orientovaných pak začínající ateliéry Drtikol a spol., V. J. Bufka, Vaněk a Kanderál a další, které většinou měly kontakty na české amatérské kluby. V takřka půlmiliónové metropoli se ale mísil převažující český živel i s kulturou Němců a Židů. Tehdejší atmosféru si připomínáme prostřednictvím dobového výtvarného umění

i literatury, s fotografií je to ale obtížnější. Většina fotografické produkce ateliérů, hlavně těch, které se orientovaly na německou klientelu, se do dnešních dnů nezachovala. I o tom je výstava s názvem *Ateliér Schlosser & Wenisch: Fotografie*, která je do 18. dubna přístupná v Galerii Josefa Sudka na pražském Úvoze.

MAX WENISCH A OTTO SCHLOSSER

V centru Prahy, pár kroků od Václavského náměstí na „německých“ Příkopech 3 byla roku 1909 zaregistrována veřejná obchodní společnost *Schlosser & Wenisch – Ateliér pro uměleckou fotografii*, jejímž zástupcem byl Otto Schlosser. Exkluzivní budova, v níž sídlila, patřila Vídeňskému bankovnímu spolku, ateliér byl v 5. patře a vchod měl z rohu Charvátovy ulice.

Podle dosud známých dokladů měl před otevřením společného podniku větší fotografické zkušenosti Max Wenisch, (1876–?), který byl obchodníkem se zbraněmi a fotografickými potřebami. S budoucím kolegou se asi seznámil v Klubu německých fotografů-amatérů v Praze (Club Deutscher Amateurphotographen in Prag). Ten byl založen už roku 1898 a asi není náhodou, že v letech 1908–1914 sídlil na stejné adrese jako dnes připomínaný ateliér. Více o klubu je v knize Petry Trnkové *Technický obraz na malířských staf-*

lich. Česko-němečtí fotoamatéři a umělecká fotografie 1890–1914 (Barrister & Princi-pal, Brno 2008).

Wenisch je v dobové literatuře připomínán jako autor krajinných náladových

Jan Werich, 1931.

snímků, ale také jako správce klubového ateliéru, člen uměleckého výboru klubu a účastník klubových výstav. Jeho práce byly reprodukovány v zahraničních časopisech (např. *Photographische Kunst*). O Wenischově autorském podílu na ateliérové produkci však nemáme konkrétní doklady. Roku 1911 byl už podnik registrován jen na Ottu Schlossera, jeho společník od spolupráce odstoupil. Název firmy, slepotisk i charakteristická signatura však zůstaly.

Otto Schlosser se narodil 20. června 1880 v Praze (otec Zikmund, matka Agnes, rozená Becková) a v úředních dokladech měl zapsáno evangelické vyznání. Úvahy o jeho možném vídeňském fotografickém školení (P. Trnková) dosud nejsou dokladovány. S jistotou však víme, že pracoval v rodinné firmě Fischler a Schlosser, která obchodovala s kůžemi. Roku 1910 se oženil s Josefínou (rozenou Pol-lakovou), v následujících letech se jim narodili dva synové (1913 Wolfgang Alexander a 1926 Tomáš).

Podobu mladého fotografa zachytil roku 1908 malíř Eugen von Kahler, portrét je dnes ve sbírkách Židovského muzea v Praze. Půvabná podobizna manželky v širokém klobouku z roku 1910, provedená

v duchu belle epoque, je dnes ve sbírkách Moravské galerie v Brně.

NEJDRAŽŠÍ FOTOGRAF V PRAZE

Nový ateliér získal rychle věhlas, o který se postarala nejen orientace na dobře situovanou část společnosti (byl považován za nejdražší v městě), ale hlavně velice osobitá fotografická práce, ke které dokázal získat i vynikající spolupracovníky. Doménou byl psychologický portrét nepostrádající noblesu a reprezentativnost. Na jaře 1914 byl přijat Franz Fiedler, nějaký čas i firmu vedl (Schlosser byl povolán na frontu), ale pak narukoval i on. Později se usadil v Drážďanech, kde si vybudoval vynikající kariéru. Vzpomínku na toto období nám zanechal tehdejší další pracovník ateliéru Emanuel Kimla (citujeme z rukopisné kroniky rodiny Kimlů):

„Nástup u Schlossera a ještě k tomu v Praze! Ano, to bylo ono, to byla pro mne výhra. Konečně zase po Dührkoopovi opravdu umělecká moderní práce, přímo jsem pookřál v tomto prostředí. Ateliér? Žádný, ale zato vkusně a skoro přepychově umělecky zařízený byt – to byl ateliér. Příkopy č. 3, V. patro a bezvadně fungující výtah. Schlosser byl Žid, ne typický – velký, štíhlý, vážný. Nehezky, ale přívětivě příjemný člověk. Miloval hudbu, vlastně byl hudebníkem a hrál v kvartetu. Zračilo se v něm cosi důstojného. Personálu mnoho neměl; přijímací dámu – ošklivou, ale sympatickou starou pannu, kopistu Něm-

Herečka Anny Ondráková, 1928.

ce, mne a starého sluhu z Malé Strany. Snímky si vyvolával Schlosser sám a později přenechával tuto práci také mně. Jinak jsem hlavně retušoval, vesměs na matlaku a coxi-nem, jen velmi málo tužkou v obličejí; také jsem často asistoval a později v zastoupení i fotografoval v ateliéru. Vše při začátečním platu 130 korun měsíčně, což jsem podotkl naštěstí již v mé ofertě, neb mohlo

se také státi, že by mé skrovné nároky byly Schlossera odradily – byl to totiž nejdražší fotograf v Praze. Polovina jeho zákazníků byli Židé, druhou polovinu tvořili Němci a Češi.“

SCHÖNBERG, WERFEL, KAFKA

Ateliér publikoval své práce při různých příležitostech (melancholické záběry Prahy roku 1912 v časopise *Photographische Rundschau*), ale účastnil se i výstav, kde do roku 1914 získal řadu ocenění (Mnichov, Vídeň, Budapešť, Turín, Petrohrad, Londýn). Zastoupen byl i v prvních soukromých sbírkách, například Ernsta Juhla v Hamburku. Tam je mimo jiné i portrét dirigenta pražského Nového německého divadla Alexandra von Zemlinského, který byl fotografovým osobním přítelem a účastníkem komorních koncertů v ateliéru. Písemně je doložen i těsný kontakt se skladatelem Arnoldem Schönbergem, víme o portrétu básníka Franze Werfela a rakouského spisovatele a dramatika Karla Krause. Připomínáme-li nejrůznější osobnosti tehdejší pražské kulturní scény, nesmíme zapomenout na rodinu spisovatele Franze Kafky, která ateliér navštívila roku 1910 (viz Klaus Wagenbach: *Franz Kafka, Bilder aus seinem Leben*, 2008). Tehdy byly zhotoveny portréty všech členů rodiny, samotného Franze, otce Hermanna, matky Julie i všech tří sester: Elli, Valli a Ottly. Jedná se o naprosto unikátní soubor, který byl již bezpočtukrát publikován, ale jehož autorství bylo dosud historiky fotografie přehlíženo (za upozornění děkuji Petru Schlosse- rovi).

Roku 1914 byla Umělecko-průmyslovým muzeem v Praze v prostorách Rudolfiny připravena reprezentativní výstava k 75. výročí vynálezu fotografie. Vedle řady zahraničních fotografů, pracujících v moderním piktorialistickém duchu, se z domácích největší kolekci představil ateliér Schlosser & Wenisch (36 fotografií) a jeho zaměstnanec Franz Fiedler (21 fotografií).

Po světové válce se situace i produkce podniku výrazně změnily, nová doba vyžadovala organizační zásahy i proměnu stylu. Že se tak stalo, dokládá roku 1922 Karel Herain v přehledu současného československého uměleckého průmyslu připomenutím ateliéru mezi pěti nejvýznamnějšími portrétními podniky v zemi. Schlosser také hodně cestoval, roku 1928 putoval na Balkán, do Malé Asie a pak Palestinou, Egyptem a státy severní Afriky. Dochované fotografie jsou provedeny v technice bromolejotisku a mají paralelu v tehdejších dílech Franze Fiedlera.

Na přelomu 20. a 30. let u firmy působil jako operátor (fotograf, který portréty snímá) Antonín Studnička a jako druhý operátor a asistent Václav Dub. V dobovém tisku byl Studnička považován za jednoho z nejprogresivnějších profesionálních portrétistů, na brněnské *První celostátní výstavě fotografů z povolání* (1932) získal vysoké ocenění. Jeho kariéru však v polovině desetiletí ukončila sebevražda. Detailnější osudy a práce tohoto fotografa nejsou dosud známy a zpracovány, podle dochova-

Režisér G. Machatý a operátor V. Vich, tvůrci českého filmu *Erotikon*, 1929-30.

ných svědectví se ale měl podstatně podílet na činnosti ateliéru. Tehdejší věhlas firmy byl takový, že ji za svého pobytu v Praze vyhledal i jeden z největších novátorů světové fotografie László Moholy-Nagy. Vedle portrétů, zařaditelných do širokého proudu světového art deco a poučeného i glamour fotografií Hollywoodu, ateliér vynikal i expresivními tanečními studii a originálními žánry (*Opiový sen* ad.).

Řadu fotografií převzaly tehdejší společenské časopisy, mezi nimiž vynikal *Salon*, který publikoval snímky nejrůznějších osobností a žánrů: režiséra světoznámého filmu *Erotikon* Gustava Machatého, herečky Olgy Scheinpflugové, tanečnice Jelizavety Nikolské v aktu, Inky Čekanové, dívek z taneční školy Jarmily Kröschlové, automobilové závodnice Elišky Junkové, sním-

ky z Pražského autosalonu i kreací pražských módních salonů, sokolského sletu, tanečních vystoupení v kabaretu Lucerna a Lucerna Bandu, Voskovce a Wericha, známých i dnes už zapomenutých herců a hereček, různých dětských žánrů apod.

PRVNÍ SAMOSTATNÁ VÝSTAVA

Roku 1932 bylo na adrese ateliéru ohlášeno Ottou Schlosserem provozování obchodu s fotopotřebami. Podle Antonína Dufka, který měl informace od syna Wolfganga (který před březnem 1939 odjel do Anglie), měl podnik v polovině 30. let fúzovat s ateliérem Karla Stehlíka. Dne 24. března 1939 nechal Schlosser zapsat do živnostenského rejstříku, že se načas vzdává živnosti. V soupisu židovských podniků, vedeném od července 1939, není už podnik evidován. Materiály z policejního ředitelství a evidence obyvatel dokládají, že Otto, Josefina a syn Tomáš byli dne 4. září 1942 odvezeni do Terezína a za několik dní do Malého Trostince, likvidačního tábora v blízkosti běloruského Minsku. Většina deportovaných se tam ale ani nedostala, místem jejich smrti byl les nedaleko kolchozu Blagovčína.

Malou kolekci fotografií věnoval asi před třiceti lety do Moravské galerie v Brně syn Wolfgang. Antonín Dufek pak po desetiletích nezájmu ateliér připomenul roku 1980 na výstavě *Česká fotografie 1918–1939*, později se tak stalo roku 2005 na výstavě *Vídeňská secese a moderna 1900–1925*. Téhož roku byly práce ateliéru Schlosser & Wenisch za-

řazeny Umělecko-průmyslovým muzeem do rozsáhlé přehlídky *Česká fotografie 20. století*, reprízované roku 2009 v Bonnu, a v témže roce Moravskou galerií v Brně na výstavě *Podoby tváře – šalba a klam*.

Současná první samostatná výstava ateliéru je sestavena z nemnoha originálních fotografií, které se dochovaly do dnešních dnů. Jediné snímky jsou z Archivu B. & M. Chochola, od vnuka majitele ateliéru Petra Schlossera, z Umělecko-průmyslového muzea v Praze a dalších zdrojů. Všem zapůjčitelům i institucím, které se na přípravě výstavy podílely, organizátoři děkují.

JAN MLČOCH

(Ateliér Schlosser & Wenisch: *Fotografie; Galerie Josefa Sudka, Úvoz 24, Praha 1; otevřeno do 18. dubna středa–neděle od 11 do 17.00.*)

Primo Levi: **SLUHA**

Učenost a moudrost jsou ctnosti, kterých si v židovských čtvrtích nikdo příliš neváží. Jsou tam tak všeobecně rozšířeny, že by se jimi mohl klidně chlubit i švec nebo nosič zavazadel, ale právě proto se jimi nechlubí: přece se nebudou vychloubat něčím, co vlastně žádná ctnost není, stejně jako není nic ctnostného na tom, že si lidé myjí ruce před jídlem. Takže i když byl pražský rabín Arje učenější a moudřejší než kdo jiný, nevděčil za svou slávu učenosti a moudrosti, nýbrž něčemu vzácnějšímu, totiž své síle.

Byl tak silný, duševně i tělesně, jak jen člověk může být. Vypráví se o něm, že ochránil Židy před pogromem, a to beze zbraně, pouze silou svých mohutných rukou; taky se vypráví, že se čtyřikrát oženil, čtyřikrát ovdověl a zplodil mnoho synů, z nichž jeden byl předchůdcem Karla Marxe, Franze Kafky, Sigmunda Freuda, Alberta Einsteina a všech jim podobných, kdo se kdy v prastarém srdci Evropy snažil na nových, odvážných cestách hledat pravdu. Počtvrté se prý oženil v šedesáti letech; když mu bylo šedesát pět a byl rabínem v posvátném moravském městě Mikulově, stal se rabínem pražským; a bylo mu rovných osmdesát, když si sám zbudoval hrob, který je dodnes cílem poutníků. Náhrobek má nahoře puklinu, a kdo do ní vloží lístek s napsaným přáním (ať už se hlásí k víře židovské, křesťanské, muslimské anebo je bez víry), tomu se přání do roka splní. Rabín Arje se nakonec v plné síle tělesné i duševní dožil sto pěti let; a když mu bylo devadesát, rozhodl se vytvořit golema.

Vytvořit golema není samo o sobě nijak světoborná záležitost a taky se o to mnoho lidí pokusilo. Takový golem není vlastně o moc víc než nic: golem je prostě kus hmoty, směsice prvků, uspořádaná do podoby lidské či zvířecí, zkrátka něco jako socha, a jako takový je víceméně k ničemu; ale je to věc bytostně podezřelá a člověk by se před ní měl mít na pozoru, neboť je psáno „neučiniš sobě rytiny ani jakého podobenství“ a „nebudeš se jim klanět“. Golemem bylo zlaté tele; golemem byl už Adam a jsme jím i my.

Rozdíl mezi jednotlivými golemy spočívá v míře přesnosti a úplnosti pokynů, podle nichž byli vytvořeni. Řekne-li se jen „vezmi dvě stě čtyřicet liber hlíny, vytvaruj ji do lidské podoby a takto vzniklou sochu dej vytvrdit do pece“, vzejde z toho modla, taková, jaké dělají

pohani. Cesta k vytvoření člověka je delší, protože v takovém případě jsou příslušné instrukce obšírnější – ale vzhledem k tomu, že se vejdou do každé lidské buňky, nemůže jich být dohromady zase tolik a rabín Arje tohle věděl, neboť kolem sebe viděl přicházet na svět

A. B. Klausner: Plán Židovského Města v Praze v roku 1690.

a vyrůstát spoustu dětí a jejich utváření měl dobře prozkoumané. Arje ovšem nebyl žádný bezbožník a rozhodně nehodlal stvořit druhého Adama. Neměl v úmyslu vyrobit člověka, i když vlastně tak trochu ano, ale spíše bychom řekli „pracovníka“, tedy věrného a zdatného, nepřilíhajícího bystrého sluhu, jinak řečeno prostě to, čemu se v Čechách říká „robot“. I my lidé se sice můžeme (a někdy i musíme) různě lopotit a s kdekým se potýkat, ale v pravém slova smyslu „lidské“ tyhle činnosti nejsou. A právě s nimi si dobře poradí robot, který je přece jen trochu onačejší nežli všelijací panáčci na zvonících nebo loutky orloje na průčelí pražské radnice.

Měl to být tedy sluha, ale měl být stejně silný jako sám Arje, aby mohl, až se jednou rabínovy dny dovrší, coby dědic rabínovy síly bránit lid izraelský a být mu ku pomoci. Bylo tedy zapotřebí instrukcí složitějších, než kdyby šlo jen o výrobu modly, určené k tomu, aby se nehybně šklebila někde ve výklenku, ale zase ne tak složitých jako ty, které by člověk potřeboval, kdyby chtěl „být jako Bůh“ a stvořit druhého Adama. Takové instrukce není nutno hledat v roji nebeských hvězd, v křišťálové kouli ani ve žvanění Pythónova ducha – jsou už sepsány, jsou ukryty v knihách Zákona a stačí je odtamtud jen vyjmout, tedy

vyčíst. Ani jedno jediné písmeno či znaménko totiž není ve svitcích Zákona napsáno jen tak náhodou, a umíš-li v nich číst, je ti všechno jasné – je ti jasné vše, co kdy bylo, je a bude, je ti jasné, co je určeno celému lidstvu i jednomu každému člověku, co je určeno tobě i všem ostatním až po posledního slepého červa, který si razí cestu blátem. Arje uvažoval a shledal, že vyrobit golema – alespoň takového, jakého si chce vyrobit on – by věru neměl být

nadlidsky těžký úkol. Výrobní postup se vešel na pouhých třicet devět stran, to jest přesně tolik, kolik měl Arje dětí, a tahle shoda se mu zamlouvala.

Pořád tu ovšem byla ona záležitost s příkázáním „nečinit sobě rytiny ani jakého podobenství“. K Zákonu, jak známo, se má přistupovat obezřetně, to znamená, že jeho příkazy a zákazy je

záhodno interpretovat raději ve smyslu co nejširším, neboť zatímco chyby způsobené přílišnou horlivostí nejsou na škodu, jakmile člověk příkázání poruší, nelze to už nijak napravit ani smýt. V židovské čtvrti pražské však převládal – zřejmě díky dlouholetému soužití s pohany – spíše přístup shovívavý. Neučiniš sobě podobenství Boha, protože Bůh žádné podobenství nemá; ale proč by sis nemohl zpodobovat to, co tě obklopuje? Proč by tě třeba podobenství havrana mělo svádět k modlářství víc než sám živý černý havran, který si drze poletuje ve sněhu přímo tobě pod oknem? Jmenuješ-li se Wolf, mělo by ti tedy být dovoleno dát si vyobrazit na domovní dveře vlka, a jmenuješ-li se Bär, dát si tam vyobrazit medvěda. Máš-li to štěstí, že se jmenuješ Kohn, a jsi tudíž příslušníkem kněžského rodu, proč by sis neměl dát vyrýt nad vrata a na náhrobní kámen (samozřejmě co možná nejpozději) dvě žehnající ruce? A jsi-li naopak jenom obyčejný Fischbaum, spokojíš se s rybou uvízlou ve větvích stromu hlavou dolů anebo třeba s jabloní, ze které místo jablek visí sledě. Jsi-li Arje, tedy lev, potom by se k tobě hodil znak, na němž by se lvíček s ježatou hřívou, vyceněnými zuby a vytasenými drápy vzpínal do výšky, jako by chtěl vyzvat nebe na souboj, navlas podoben oné

spouště lvů, které si dávají do znaku pohani všude kolem tebe.

A tak se rabín Arje, tj. Lev, ve sklepech svého domu v Široké ulici s klidem pustil do díla – po nocích mu dva učedníci nosili hlínu a taky vodu z Vltavy a uhlí, aby měl čím topit v peci. Den za dnem – nebo spíš noc za nocí – nabýval golem postupně patřičné podoby, až byl roku 1579 křesťanského letopočtu neboli roku 5339 po stvoření světa konečně hotov; číslo 5339 není sice přímo prvočíslo, ale nemá k prvočíslu daleko a je součinem čísla 19, což je číslo slunce a zlata, a čísla 281, což je počet kostí, ze kterých se skládá naše tělo.

Golem byl obrovský a od pasu nahoru vypadal jako člověk. I tohle má svůj důvod: pás, to je hranice; pouze nad ní byl člověk stvořen k obrazu Božímu, kdežto pod ní je zvířetem; proto se moudří lidé nikdy neopomenou přepásat. Pod pasem byl golem skutečně golemem, tedy pouhým kusem hmoty: pod drátěnou košilí, která mu sahala až na zem jako zástěra, bylo vidět pouze jakýsi mohutný shluk hlíny, kovu a skla. Paže měl sukovité a silné jako dubové větve, ruce žilnaté a kostnaté – rabín je vytvaroval podle svých vlastních. Obličejem golem nepřipomínal ani tak člověka, jako spíše lva, protože ten, kdo má někoho chránit, musí budit strach a taky proto, že mu tím chtěl rabín do tváře vepsat svoje jméno.

Co se týče zevnějšku, byl tedy golem už hotov, ale to hlavní zbývalo ještě dodělat, poněvadž mu chyběl duch. Rabín dlouho váhal: má mu dát krev a spolu s ní i všechny zvířecí a lidské vlastnosti? Ne, řekl si: vzhledem k tomu, jak nesmírnou má tenthle sluha sílu, by to nebylo prozíravé. Rabín přece nechtěl buňiče, nýbrž spolehlivého služebníka. Krev mu nedal. Nedal mu ani vůli, ani Evinu zvědavost a podnikavost. Zato ho obdařil vlastnostmi jinými a šlo to snadno, protože mu stačilo čerpat sám ze sebe. Dal mu prchlivost, jaká byla vlastní Mojžíšovi a prorokům, poslušnost Abrahamovu, zpupnost Kainovu, odvahu Jozuovu a k tomu i trochu pošetilosti Achabovy; ale nechtěl mu dát svatou vychytralost Jákobovu, rozum Šalomounův ani jasnozřivost Izajášovu, neboť si nemínil stvořit soupeře.

V rozhodujícím okamžiku, kdy měl do sluhovy lví lebky vložit tři základní hybné síly, jimiž jsou *nús*, *epithymia* a *thymos*, proto rabín první dvě zavřhl a na pergamen napsal jenom název síly třetí; pod něj připojil velkým ohnivým písmem znaky nevyslovitelného jména Božího, pergamen svinul a uložil jej do stříbrného pouzdra. Golem tedy neměl mít mysl, ale zato měl

mít odvahu, sílu a schopnost ožít, ovšem to jen tehdy, když se mu šém, ono pouzdro se jménem, strčí mezi zuby.

Když přišel na řadu první pokus, byl rabín rozechvělý jako nikdy předtím. Vložil šém golemovi do úst, načež se netvorovy oči rozsvítily a pohlédly na něho. Rabín čekal, že se ho golem zeptá: „Co ode mne chceš, pane?“ Místo toho však uslyšel otázku jinou, plnou hněvu, která mu neznela nijak nově: „Jak to, že se tolik rozmáhá bezbožnost?“ V tu chvíli pochopil, že je golem jeho pravým dítětem, a zardoval se, ale zároveň pocítil bázeň Boží; neboť – jak je psáno – Židova radost má v sobě vždycky i špetku hrůzy.

Arje byl se svým sluhou spokojen. Když golem bez šému odpočíval v podzemí synagogy, byl zcela netečný jako kus bezduché hlíny a nepotřeboval seno ani oves; když ho šém oživil, čerpal golem všechnu svou sílu jenom z něho a z okolního vzduchu: nepotřeboval maso, chléb ani víno. Nepotřeboval dokonce ani pánův dozor a pánovu lásku, bez nichž se neobejdou třeba kůň a pes; nikdy nebyl smutný ani veselý, ale v hliněné hrudi, vytvrzené žárem pece, mu tiše planul vytrvalý prudký hněv, tentýž, který se zableskl už v oně

J. Minařík: Široká ulice s Novou synagogou, olej, 1906. V domě za synagogou r. Löw bydlel.

otázce, jež byla prvním projevem jeho života. Nedělal nic bez rabínova pokynu, ale ne vždy rabína poslechl – Arje si toho brzy všiml a budilo to v něm zároveň radost i nepokoj. Žádat golema, aby šel do lesa pro dříví nebo ke studni pro vodu, bylo marné: odpověděl sice „ano, pane“, těžkopádně se otočil a dunivě odkráčel, ale jakmile zmizel rabínovi z dohledu, ulehl do svého tmavého pelechu, klidně šém vyplivl a ztuhl jako skála. S radostným jasmem v očích zato přijímal úkoly, které vyžadovaly odvahu a zdatnost, a k jejich plnění přistupoval s jakýmsi temným důvtipem.

Po dlouhá léta účinně chránil pražskou židovskou obec před zvůli a násilím. Vyprávějí se o něm nejružnější příběhy: že se sám postavil do cesty houfu cizích vojáků, kteří chtěli dobýt Bílou bránu a vyplenit ghetto; že jednou zhatil chystané krveprolití, protože chytil pravého původce zločinu, který se císařští biřiči snažili vydávat za rituální vraždu; nebo že sám zachránil zásoby obilí před náhlou zhoubnou vltavskou povodní.

V Tóře je psáno: „Ale dne sedmého odpočinutí jest Hospodina Boha tvého. Nebudeš dělati žádného díla, ty i syn tvůj i dcera tvá, služebník tvůj i děvka tvá, hovado tvé i příchozí, kterýž jest v bránách tvých.“ Rabín přemýšlel: golem vlastně není ani tak sluha, jako spíše stroj, poháněný duchem šému; v tomhle směru se podobá třeba větrným mlýnům, které přece v sobotu smějí mlít, anebo plachetnicím, které v sobotu smějí plout. Ale pak si vzpomněl, že k Zákonu se musí přistupovat obezřetně, rozhodl se, že golemovi vždycky v pátek večer při západu slunce šém odejme, a taky to tak po mnoho let dělal.

Jednoho dne (byl to právě pátek) přivedl golema k sobě domů do Široké ulice, do druhého patra starobylého činžovního domu, jehož průčelí bylo dlouhým i věky celé z černalé a omšelé. Uložil mu naštipat hromadu dříví, zvedl mu ruku a dal mu do ní sekeru: golem, sekeru nehybně napaženou, k němu pomalu otočil svoji nelidskou divou šerednou tvář, ale jinak se ani nehnul. „No, tak sekej!“ poručil mu rabín, a přestože to navenek nedal znát, v hloubi srdce se rozesmál. Netvorova lenost a neposlušnost ho přitahovaly, protože jsou to vlastnosti lidské, člověku vrozené; hliněný obr je od něho do vínku nedostal, nýbrž nabyt jich sám od sebe: byl tedy nakonec lidštější, než rabín původně zamýšlel.

„Dej se do práce!“ pobídl ho Arje ještě jednou.

(pokračování na straně 17)

BYLA TO KRÁSNÁ DOBA

Prvním čsl. velvyslancem v Izraeli po r. 1989 byl Miloš Pojar

Letos touto dobou si připomínáme dvojitou a velmi důležitou výročí československo-izraelských vztahů: před šedesáti lety byl v Tel Avivu zřízen první zastupitelský úřad tehdejšího socialistického Československa a před dvaceti lety, krátce po pádu komunismu, byly znovu obnoveny diplomatické styky mezi už svobodným státem a Izraelem. Prvním naším velvyslancem v Tel Avivu byl v lednu 1990 jmenován PhDr. MILOŠ POJAR (nar. 1940), orientalista, dlouholetý ředitel Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea, editor, znalec izraelských poměrů a česko-izraelských vztahů, autor publikace Izrael (jejíž aktualizovanou podobu nedávno vydalo nakl. Libri). Požádali jsme ho, aby pro čtenáře Rch na dobu před dvaceti lety zavzpomínal.

Pane doktore, mohli bychom se krátce vrátit do úplných počátků našich diplomatických vztahů se Státem Izrael, tedy do doby po roce 1948. Jak to tehdy probíhalo?

Asi by bylo dobré připomenout, že Československo Izrael v jeho počátcích zásadně podporovalo, politicky a později, jak víte, i vojenskou pomocí. Uznali jsme Stát Izrael už 19. května 1948, pět dní po jeho vyhlášení, a 3. července navázaly obě země diplomatické styky. Jako náš první československý vyslanec působil v Izraeli Eduard Goldstücker; ovšem jen krátce, od počátku roku 1950 do března 1951, kdy byl odvolán do Prahy a zatčen. Vyslanectví sídlilo ve stejném domě jako dnes: budovu na Zeitlinově ulici v Tel Avivu vybral a koupil pro stát právě Goldstücker. Dole v domě byla kuchyně, ve které vařila paní Rozenová, manželka Chanana Rozena, našeho současného generálního honorárního konzula, a všichni pracovníci ambasády i diplomaté se tam stravovali, což by normálně navozovalo celkem rodinnou atmosféru. O té však nemohla už tehdy být ani řeč. Roku 1950 nastal obrat v zahraniční politice SSSR vůči Izraeli a naši komunisté drželi krok. Od nás tam přijížděly tvrdě prověřené kádry, a to jen na úrovni nižších diplomatů. Panovalo tam stísněné nepřijemné ovzduší jako na všech komunistických ambasádách.

Existovala v 50. letech s Izraelem nějaká spolupráce?

Byla uzavřena obchodní smlouva, řešily se různé problémy, nesplacené vzájemné dluhy. Jenže česká strana jednala o všem velmi neochotně, generální linie byla uchovávat jen minimální kontakty.

Po Goldstückerovi jsme měli styky na úrovni chargé d'affaires, zatímco Izraelci se nějaký čas ještě snažili udržet v Praze své vyslance. Celkově Izrael o nějaké

Moše Arens a Václav Havel v roce 1990 při jednání o obnově diplomatických styků.

vztahy usiloval mnohem víc než Češi: například v roce 1956 poslal vyslance s návrhem na řešení sporných obchodních a finančních otázek a na uzavření kulturní dohody, ale tuhle iniciativu zmrazila válka na Sinaji.

O rok později přišel ze strany Izraele další návrh na širší spolupráci, ale byl odmítnut. Tehdy už jsme – jako věrný sovětský satelit – dodávali zbraně izraelským nepřátelům, Egyptu a Sýrii. Proti československo-egyptské zbrojní dohodě protestoval premiér Šaret v Knesetu i u americké vlády.

Protestoval Izrael v souvislosti s antisionistickou politikou státu, s politickými procesy?

Ano, proti těm protestoval, a především kvůli zatčení dvou Izraelců Orena a Ohrensteina, kteří byli na základě vynuceného doznání obviněni v rámci procesu se Slánským a spol. v roce 1952. Jejich výpovědi měly dokazovat styky obžalovaných se sionistickými světovými centrály a s Izraelem. Oba byli odsouzeni, jeden na doživotí, druhý na patnáct let. Propustili je v roce 1954 a 1956.

Projevilo se ve vzájemných vztazích zlepšení politické atmosféry v šedesátých letech?

Do šestidenní války částečně ano. Asi tři tisíce našich občanů dostaly povolení vystěhovat se do Izraele, roku 1963 se v Liblicích konala mezinárodní konference o Franzi Kafkovi, mohli sem cestovat lidé z Izraele, roku 1964 přijel třeba Max Brod. Po šestidenní válce jsme ale veškeré diplomatické styky přerušili. Na konci června, při IV. sjezdu československých spisovatelů, v reakci na to řada autorů vystoupila s proizraelskými projevy. Ladislav Mňačko tehdy odjel demonstrativně do Izraele a nějakou dobu tam zůstal v emigraci. A v srpnu 1967 byl v Praze zavražděn místopředseda amerického Jointu Charles Jordan.

Po sovětské okupaci odjela z Čech další vlna Židů, mnozí z nich do Izraele. Režim se pak už od tvrdé protizraelské politiky neodchýlil. Až koncem 80. let se sešel tehdejší ministr zahraničí B. Chňoupek se svým protějškem Šimonem Peresem, byla navržena omezená obchodní dohoda a izraelští turisté dostali povolení k hromadným zájezdům do Československa.

Už v lednu 1990 jste byl designován jako první československý velvyslanec v Izraeli. Proč myslíte, že volba padla právě na vás?

Asi proto, že mě v disidentských kruzích, které pak tvořily jádro Občanského fóra, pár lidí znalo. Věděli, že se otázkami Izraele zabývám, mívám jsem bytové přednášky, sledoval jsem tamější dění ze zahraničních novin, časopisů a knih, které jsem si opatřoval s pomocí sestry a přátel v Německu a na západních ambasádách v Praze. Byl jsem celkem slušně informovaný, i když samozřejmě ne dokonale. Konkrétně mě prý navrhl Pavel Bergmann.

Vaše rodina má židovské předky?

Ano, můj otec byl Žid, jeho matka a celá jeho širší rodina za války zahynula. Přežili jen ti ze smíšených manželství. Já jsem vyrůstal při vědomí židovského osudu. U nás se stále, vlastně až příliš, vzpomínalo na ty, kdo zahynuli, na dobu před válkou. Tatínek byl obchodník s textilem, a když jsme šli po Praze, pořád mi ukazoval, kde byla jaká židovská firma. Jednou nebo dvakrát za rok, na Vysoké svátky, jsme chodili do synagogy. Pamatuji se na

rabína Richarda Federa, mám dojem, že jsem poznal i rabína Sichera.

Jak na počáteční období své diplomatické dráhy vzpomínáte?

Mě to vyloženě zaskočilo. Dozvěděl jsem se to 25. ledna 1990, neměl jsem moc času na rozmyšlenou. Jednání u Jiřího Dienstbiera trvalo asi pět minut a bylo to. Nástup na ministerstvo byl 1. února, 8. února přijel Moše Arens a druhý den podepsali oba ministři zahraničí protokol o obnovení diplomatických styků mezi ČSSR a Státem Izrael a memorandum o porozumění v oblasti kulturní, školské a vědecké spolupráce. Dohodla se také Havlova návštěva v Izraeli. V únoru jsem jel do Izraele a zjistil jsem, že budova velvyslanectví je neobyvatelná.

Celých těch 23 let byla prázdná?

Ano. Byla zavřená, sice pod dohledem, ale dvakrát ji vykradli a ve vlhkém telavivském podnebí tam shnil nábytek, knihy, vybavení. Budovu chtěl náš stát několikrát prodat, ale vždycky se na ministerstvu našel někdo, kdo řekl, tak ještě počkejte, snad ještě ne... Nakonec, po řadě peripetií způsobených také vpádem Saddáma Husajna do Kuvajtu, jsme s rodinou odjeli až v září. Tehdy se hodně setřilo, takže jsme veškeré potřebné věci vezli s sebou, aby se nemuselo nic kupovat za dolary, na počátku jsme spali na matracích na zemi. Postupně, během podzimu se dům začal plnit, přišli další lidé z ministerstva a 28. října 1990 jsme ambasádu slavnostně otevřeli.

Ještě předtím, v dubnu, navštívil Izrael prezident Havel.

No, to byl úžasný zážitek. Havel měl v Izraeli obrovské renomé, to je jedna věc. A k tomu byla jeho cesta spojená s celosvětovým setkáním Židů původem z Československa, z Prahy pro ně byla vypravena dvě vojenská letadla. Všichni se pak shromáždili v kongresové síni Binjanej ha-uma v Jeruzalémě, snad tři tisíce lidí, ta obrovská hala byla úplně plná. Všude vlály naše a izraelské vlajky, a když Havel s delegací vstoupili, všichni vstali a začali zpívat *Kde domov můj*. Byl to snad nejhlubší zážitek, který jsem v Izraeli měl.

Byly počátky velvyslanecké práce náročné?

To byly, ale místní lidé nám úžasně pomáhali. Když jsme přijeli na podzim, začali se o nás hned starat čeští a slovenští Židé. Vítili nás sami za sebe a za všechny možné organizace, pan Rozen za Ligu československo-izraelského přátelství, pan doktor Weigl a pan Steiner za *Hitachdut jocej Čechoslovenskija*, uvedli nás do tamějšího života i po praktické stránce, dali nám kontakty na lidi, s nimiž bylo dobré se seznámit, včetně lékařů a notářů. Já osobně jsem nikdy neměl pocit, že jsem vlastně v cizině. Mluvili s námi česky a slovensky, můj řidič zpočátku německy, protože slovensky pozapomněl.

Bylo tam opravdu příjemné ovzduší. Všichni zaměstnanci bydleli na ambasádě, celkem sedm rodin a sekretářka, v jednu chvíli tam bylo dvanáct dětí. Ale nikdy jsme neměli ponorkovou nemoc a až na úplné výjimky jsme se shodli, i všechny manželky se celkem snesly. Napůl Češi, napůl Slováci, jak to tehdy chodilo. Já si mohl na radu dr. Galského vybrat jen dr. Pavláta jako kulturního a tiskového atašé; ostatní mi byli přiděleni. Byli to zaměstnanci ministerstva, diplomati, hospodář,

Účastníci československé mise dobré vůle v Izraeli v únoru 1991. Velvyslanec M. Pojar vpravo od organizátorky programu S. Fleidermannové. Foto Roy L. Brody.

šofér. Ale ti lidé se přizpůsobili, byli loajální. Nelíčím to jako idylku, ale vztahy byly pěkné, za celé čtyři roky jsme neřešili hádku, spor, projevy nepřátelství.

Dávali vám krajané i podněty k činnosti?

To ani ne, stýkali jsme se jako přátelé, zvali jsme je na naše společenské akce. Seznámili jsme s Viktorem Fischlem a jeho bratrem Paťou, s Erichem a Ottou Dovem Kulkovými, s profesorem Jehudou Bauerem, s lidmi kolem Bejt Terezin.

Dali jsme se dohromady s celou řadou českých a slovenských kibucníků z kibuců Šomrat, Kfar Masaryk, Givat Chajim ad. Pak tam byla silná skupina slovenských Židů, historici Fatranovi, Akiba Nir, Olomoučan Cvi Batscha, pak jeden Čech, který žil v Berševě a staral se o beduíny, aby se začlenili do společnosti. Hodně nám pomohli manželé Rozenovi a Steinerovi; pan Kraus a paní Katzová, ti pracovali na ambasádě. Seznámili jsme se s lidmi, kteří se v roce 1948 v Žatci nebo v Budějovicích účastnili pilotního výcviku a pak jeli bojovat do Izraele, s lidmi z Hagany, pány Haršalomem a Baršalomem. Snažili jsme se je všechny poznat, věnovat se jim. Hodně tam také přijížděli naši politici, vystřídali se mnozí ministři z federální vlády a rovněž z vlády české a slovenské.

Řešili jste tehdy nějaké vážné problémy?

Ano, dva hlavní. Jednak otázku transferu sovětských Židů přes Prahu. Už v lednu 1990 a pak při Havlově návštěvě v Izraeli se řeklo, že pomůžeme s jejich transferem, že budou moct využít Prahu, že to dělá i Vídeň, Budapešť, Varšava i Bukurešť. Izraelci to velice uvítali. Jenže pak jsme se k tomu neodhodlali. Panoval tu takový divný strach z arabských ambasád, které se snažily naše rozvíjející se styky s Izraelem torpédovat. Varovaly, abychom nepřekračovali meze a zachovávali si dobré styky i s Araby. My jsme říkali, ano, chceme mít dobré vztahy s oběma stranami. Je pravda, že vedení ministerstva už pak nemělo na řešení takovýchhle problémů čas; Izrael byl zpočátku v centru zájmu, nápravou minulosti, ale pak se řešily naléhavější věci,

odsun sovětské armády, budovaly se vztahy ke všem západním zemím a tak dál.

Myslíte, že to tehdy Izrael vnímal jako nějaké naše selhání?

Kritizoval to, ale my jsme se schovávali za Slováky, protože fakt je, že transfery nechtěli hlavně Slováci. Jeden měl jít i přes Košice, a báli se – a to i v Praze –, že tam ti lidé zůstanou. Že se dostanou z letiště a co bude s těmi tisíci Židů? Viděl se v tom (pokračování na str. 15)

ZNÁMĚJŠÍ NEŽ KAFKA

Janouchovy Hovory poprvé po 58 letech česky

Padesát osm let po prvním a čtyřicet jedna po druhém (rozšířeném) německém vydání vyšla na sklonku minulého roku práce Gustava Janoucha *Hovory s Kafkou* (Gespräche mit Kafka) česky. Kniha, kterou autor koncipoval jako svědectví o svých setkáních s proslulým pražským autorem v letech 1920 a 1921–1922, byla po prvním vydání ve Fischerově nakladatelství ve Frankfurtu n. Mohanem přeložena do mnoha jazyků a bezesporu přispěla, zejména u široké veřejnosti, ke známosti Kafkova díla i života. Zejména prostřednictvím citátů se také často objevuje v sekundární kafkovské literatuře. Ale současně hned po prvním, a zejména po druhém rozšířeném vydání se ozvaly hlasy, zpochybňující autentičnost, dokonce i pravdivost Janouchovy knihy. Max Brod, Kafkův celoživotní přítel, editor a respektovaný životopisec, i Dora Diamantová, která žila s autorem *Zámku* a *Procesu* v posledním období jeho života, shodně autentičnost a dokumentární hodnotu *Hovorů* uznali a potvrdili. Mnozí literární historici a kritici, z české strany zejména Eduard Goldstücker a Josef Čermák, však byli přesvědčeni, že se jedná o podvod a výmysl.

AUTOR A JEHO SVĚT

Janouchův životopis je skutečně pestrý. Narodil se roku 1903 v Mariboru (tehdy součástí Rakouska-Uherska). Jméno zdědil po prvním muži své matky, která si Gustava Kubasu, Janouchova skutečného otce, vzala až poté, co se všichni v roce 1906 přestěhovali do Prahy. Právě otec, který pracoval stejně jako Franz Kafka v Dělnické úrazové pojišťovně v Praze Na poříčí, mladého studenta německého gymnázia se svým kolegou seznámil. Tak vznikl tříletý kontakt „mladého básníka a grafika“ s Kafkou, bezpečně doložený v *Dopisech Mileně* a další korespondenci. Po studiích se vedle literárních i žurnalistických pokusů (byl bilingvní, ale psal skoro výhradně německy) živil také jako barový a jazzový pianista.

Podivné jsou Janouchovy aktivity během okupace a krátce po ní. V roce 1939

vstoupil do pronacistické organizace Vlajka, odkud byl ale brzy (pro neplacení příspěvků) vyloučen a do konce války se protloukal jako muzikant. V roce 1945 se stal agentem tajné policie kontrolované komunisty a působil zejména v pohraničí. Nějaký čas řídil dokonce činnost revoluční gardy Rudá pěst, proslulé krutostí k německému obyvatelstvu v Sudetech v létě 1945. Po jejím rozpuštění se hlásil do OBZ, jedné ze čtyř tehdejších poválečných zpravodaj-

Gustav Janouch. Foto z archivu The Bancroft Library.

ských agentur v ČSR (řízené dr. Karlem Vašem a Bedřichem Reicinem), ale přijat nebyl.

Ještě na podzim téhož roku bylo proti němu zahájeno vyšetřování, překvapivě ze strany OBZ, které v minulosti dodával zprávy, v lednu 1946 byl zatčen, obviněn z vydírání, úplatkářství, omezování osobní svobody a zabití důstojníka Rudé armády, z toho, že zatýkal, vedl výslechy a prováděl domovní prohlídky bez jakéhokoli zmocnění, z vydírání Němců a braní úplatků. Po více než ročním pobytu ve vyšetřovací vazbě byl podmínečně propuštěn a v březnu 1948 zproštěn obžaloby. V padesátých letech podle zpráv tajné bezpečnosti měl napomáhat lidem k útěku z Československa a do roku 1954 spolupracovat se státní policií.

Po válce vydal, převážně v němčině, několik knih: Již vzpomenuté *Hovory s Kafkou*, sbírky povídek *Prager Begegnungen* (Pražská setkání), Lipsko 1959; *Heckmeck. Prager Nachtstücke* (Heckmeck. Pražská nokturna), Berlín 1968; biografii Jaroslava Haška, Bern 1966; obrazovou publikaci *Kafka und seine Welt* (Kafka a jeho svět), Vídeň 1965. Do češtiny přelo-

žil v roce 1956 vydaný *Deník Anny Frankové*.

Janouchem rozšířené *Hovory s Kafkou* vyšly v roce 1968 ve Frankfurtu podruhé a otevřely druhé a v mnohém kritičtější období hodnocení jeho příspěvku k dílu a zejména životu Franze Kafky. K tomu se však už vyjádřit nemohl, protože téhož roku v Praze zemřel.

SVĚDECTVÍ, LITERATURA, NEBO PODVOD?

Stáli jsme – doktor Kafka, můj otec a já – u okna Úrazové pojišťovny dělnické. Na ulici pochodoval s prapory a dechovou hudbou nějaký spolek v lidových krojích.

Řekl jsem: „Co pořád chtějí lidé těmi starými uniformami feudálního nevolnictví dokázat? To už je přeče všechno dávno pryč.“ „Jak vidíš, žije to,“ poznamenal můj otec. „Je to stará lidová tradice.“

Kafka se usmál: „To je každé modlářství.“ „Myslíte nacionalismus?“ zeptal jsem se.

„Ano,“ přikývl Kafka. „To je také náhrada náboženství. Lidé, kteří tu pochodují, u sebe všichni nosí nějakého bůžka. Navenek je docela malý, příručný. Lidé si ho slepili během příjemných večerů u piva ze svého strachu a ze své touhy po uplatnění. A přesto si my všichni s jejich strašáky ještě užijeme pořádné trápení, neboť neexistují žádní tak nenasytní bůžci, jako jsou tito zlí skřítci z piva, slin a novinového papíru.“

hem příjemných večerů u piva ze svého strachu a ze své touhy po uplatnění. A přesto si my všichni s jejich strašáky ještě užijeme pořádné trápení, neboť neexistují žádní tak nenasytní bůžci, jako jsou tito zlí skřítci z piva, slin a novinového papíru.“

Citovaný úryvek může dobře sloužit jako příklad toho, jak Janouch svůj text, který nazývá dokumentem a svědectvím, strukturuje. Na začátku zachycuje okolnosti setkání, pak se objeví téma a vznikne rozhovor. Většinou jde o dialog, kdy se Janouch ptá a Kafka odpovídá. Někdy se rozhovor odehrává během procházky a jeho součástí je pak Janouchův popis míst, kudy je cesta vede. Janouchovy otázky jsou někdy naivní, mladicky upřímné, Kafkovy odpovědi přesně formulované, s výraznou pointou. Jednotlivé opusy (celkem sto devadesát textů) se liší rozsahem od jednoho odstavce až po několik stránek.

To, co veřejnost a do jisté míry i znalce na *Hovorech* fascinuje, je celá řada témat, ke kterým se v nich Kafka vyjadřuje. Paralelně s tím se však objevuje otázka, do jaké míry a zda vůbec jsou tyto výroky jeho autentické formulace a do jaké míry

jsou poznamenány Janouchovou interpretací, či dokonce autorstvím.

Co se týká složité argumentace literárních historiků v této věci, odkazujeme čtenáře na skvělou a obsáhlou studii Veroniky Tuckerové *Hovory s Kafkou*: „*Nic než svědecká výpověď*“ i na poznámky Marka Nekuly, kterými je český překlad doplněn.

Nikdo už asi nebude schopen při četbě *Hovorů s Kafkou* odhlédnout od toho, že se možná, pravděpodobně nebo do jisté míry jedná o podvrh, či v lepším případě, jak to navrhuje V. Tuckerová, „o koláž vlastních Janouchových vzpomínek a informací z jiných zdrojů“. Také odhlédnout od toho, co dnes víme o autorovi a jeho angažmá během války a krátce po ní, je nesnadné. Ale na druhé straně platí, že za text, ať už je jeho autorem kdokoli, ručí především kvalita a vnitřní pravdivost textu samotného.

Jak se uvádí v doslovu, „některé Janouchovy aforistické texty jsou známější než Kafkovo vlastní dílo“. Hypoteticky je možné, že toto dílo, sevřené krunýřem nemilosrdné sekundární literatury, přeskupilo něco ze své křesťálové jedinečnosti do míst, která jsou (zatím) ještě přístupnější.

Druhou možnost formuloval sám hlavní aktér Janouchovy knihy v románu *Proces*: „Není třeba vše považovat za pravdivé, je jen třeba si myslet, že vše je nutné,“ říká duchovní v dialogu o zákonu. „Skličující názor,“ odpovídá Josef K., „leží je učiněna řádem světa.“

JIRÍ DANÍČEK

(Gustav Janouch: *Hovory s Kafkou*. *Záznamy a vzpomínky*. Přeložila Eva Kolářová, poznámky Marek Nekula, doslov Veronika Tuckerová, pevná vazba, 324 stran. Vyšlo nakladatelství Torst v roce 2009. Cena 358 Kč.)

BYLA TO KRÁSNÁ DOBA

(dokončení ze str. 13)

určitý logistický problém a v případě Slováků sehrál svou roli i slovenský antisemitismus, zdrženlivost vůči naší politice k Izraeli, která se na Slovensku chápala více jako česká záležitost. Druhý problém byl s kontraktem, podle kterého jsme měli dodat tanky Sýrii. Přijel premiér Čalfa, řešilo se to, prodej se nakonec neuskutečnil.

Byl ještě někdy potom problém s vývozem našich zbraní?

V průběhu let začaly naše zbrojovky spoluprací s izraelskými zbrojními firmami. Šlo o to, že se izraelské komponenty montovaly do našich letadel. Pak se to nějak prozradilo, a ta letadla od nás odmítli kupovat v arabském a muslimském světě, protože řekli, že nebudou kupovat stroje, ve kterých je něco izraelského. Ale abych pravdu řekl, o tom moc nevím, to dělal vojenský atašé, jednalo se v Praze na ministerstvu obrany bez mé účasti, neboť se to bralo jako vojenské tajemství.

Do jaké míry ovlivňuje obraz země její velvyslanec?

Na velvyslanci záleží hodně, ale těžko by něco zmožl sebelepší ambasador, kdyby neměl oporu ve státní zahraniční politice. Já jsem se mnohokrát setkal s tím, že jsem měl situaci o mnoho snazší než jiní velvyslanci. Izrael se totiž pořád dívá na svět prizmatem historie, hlavně druhé světové války, jakkoli už je to dnes i nespravedlivé. Ale oni to tak dělají a pak jim málokdo vychází dobře, kromě Ameriky. Z bývalých postkomunistických zemí má jisté plus Rumunsko, protože to jediné s nimi diplomatické styky nepřerušilo, ale současně bylo místem, kde se za holokaustu vraždili Židé. Problémově je vnímáno i Maďarsko i Polsko. My tyhle problémy neměli, nám škodili jen Slováci, Slovensko mělo pověst velice špatnou a slovenští Židé byli pak z rozpadu republiky upřímně nešťastní. Říkali: „To teď budeme chodit na ambasádu, kde bude vlát vlajka s dvojitým křížem, pod kterou jsme jezdili do Osvětimi?“

Určitě jste se setkal s řadou izraelských politiků.

Setkal jsem se s prezidenty Herzogem a Weizmanem, zažil jsem pravicovou Šamirovu vládu, pak středolevou vládu Jicchaka Rabina a Šimona Perese. Herzog se choval jako anglický gentleman, jeho otec byl vrchní rabín v Dublinu, on sám měl britské školy. Působil příjemně, ale poně-

kud nepřístupně. Weizman byl mnohem přátelštější, lidovější, rád se třeba předtím, než dorazil na nějakou recepci, vybavoval s šoféry, vzpomínal, kde s kým v jaké válce bojoval. V roce 1948 byl v Praze a v Budějovicích na výcviku; bylo o čem mluvit.

Díky náhodě jsem se brzy seznámil s Rabinovými, paní Rabinová milovala Kunderu a měla zájem se s námi stýkat. Tehdy byl Rabin poslanec a docela jsem se s ním sblížil. On měl strašně dobré modré oči a laskavý úsměv, vypadal až plaše. Ale dokázal být dost ostrý, hlavně vůči osadníkům, ti ho nenáviděli. Mám pocit, že kdyby ho nezavraždili, tak by mír s Palestinci dokázal sjednat.

Od počátku 90. let se s Izraelem uzavřela řada dohod. Čeho všeho se týkají?

Jsou to veškeré základní dohody mezi dvěma státy: bezvízový styk, dohoda o letecké dopravě, o odstranění dvojího zdanění, dohoda o ochraně a podpoře kapitálových investic, o kulturní, školské a vědecké spolupráci a výměně, která se obnovuje každé tři roky, dohoda o spolupráci ve zdravotnictví, v zemědělství, o vytvoření zóny volného obchodu... Je toho opravdu hodně a další přibývají a snad ještě přibývat budou.

Jak celkově hodnotíte naše vztahy za uplynulých dvacet let?

Myslím, že jestli něco mělo v české zahraniční politice kontinuitu, tak to byla politika vůči Izraeli. V Evropské unii máme pověst země, která se k Izraeli chová skutečně přátelsky, na rozdíl některých států západní či jižní Evropy. V ostatních postkomunistických zemích taková kontinuita nebyla, ale pořád se k Izraeli chovají přátelštěji než staré unijní země, v nichž mají vliv levicová hnutí a levicové strany, které jsou tradičně propalestinské.

Naši dobrou pověst zvýšilo i to, že jsme za války v Zálivu zůstali v Tel Avivu, jen ženy a děti musely později jet domů, jinak ambasáda pracovala. A po válce postavili Češi ve městě Ramat Gan, které bylo těžce poškozené bombardováním, novou montovanou školu. Také tam během války přijela z Prahy mise dobré vůle, s ní např. tehdejší děkan AMU Zdeněk Urbánek, Jiří Daníček za židovskou komunitu, dnešní biskup Václav Malý, za Slováky Miro Kusý a další. Na tohle Izraelci nezapomínají.

Na úplný závěr: Naše devízy v Izraeli jsou T. G. Masaryk, první republika, Jan Masaryk, vojenská pomoc v roce 1948 a Václav Havel. A tenhle vklad bychom neměli promarnit.

ALICE MARXOVÁ

VZPOMÍNKA NA ŠTETL

Kde všude mají Židé domov – Černovice a Sadagora

Na nejvýchodnější výspě někdejší rakouské monarchie, na březích řeky Prut, leží město Černovice. Písemné zmínky o něm máme až z roku 1408, opevněné sídlo zde ale existovalo už ve 12. století (osídlení tu vzniklo při dálkové obchodní cestě z moldavské Suceavy do polského Lvova). V průběhu staletí město vystřídal mnoho majitelů a identit a není divu, že si až do

Jediná funkční synagoga v ulici L. Kobilicy 53.

dnešních časů podrželo značně kosmopolitní tvář. Od roku 1514 bylo moldavské území s Černovicemi pod nadvládou Turků, které vytlačila až ruská vojska roku 1739. Po dělení Polska (1774–1775) se kraj stal pro změnu součástí rakouské říše, přičemž byl administrativně přiřazen k Haliči, roku 1849 byla ustavena samostatná provincie Bukovina s hlavním městem Černovicemi. Za první světové války městem prošla několikrát fronta, od listopadu 1918 tvořila Bukovina součást Rumunska, v červnu 1940 její severní část s Černovicemi anektoval Sovětský svaz, roku 1941 ho obsadila německo-rumunská armáda, od roku 1944 patřil znovu k SSSR, posledních devatenáct let je součástí Ukrajinské republiky. V Černovicích se hovořilo především rumunsky, německy a polsky, od 19. století také ukrajinsky.

POSLEDNÍ SYNAGOGA

Významný díl obyvatel města, jehož historické peripetie se obražejí i v jeho jméně (Černovice, Cernauti, Tschernowitz, Černovcy), představovali od 18. století Židé. Jejich počet i podíl na celkovém počtu obyvatel postupně rostl: v roce 1869 jich tu žilo asi 14 000 a tvořili 41 % obyvatel, v roce 1940 už asi 50 000 (43 %). Byli důležitou součástí podnikatelské sféry: založili, vybudovali a vlastnili četné firmy – továrny, ban-

ky, hotely, kavárny, před první světovou válkou byli dokonce dva z nich, dr. Eduard Reiss a dr. Salo Weisselberger, zvoleni starosty města. Černovice prosluly jako jedno z center sionismu a také jidiš (v roce 1908 se tu dokonce uskutečnila první světová konference o tomto jazyku), pamětními deskami město vzpomíná např. na populární zpěvačku a herečku v jazyce jidiš Sidi

Tal (1912–1983) nebo na spisovatele v jidiš Eliezera Štejnberga (1880–1932). Zdejší rodačka, básnířka Rose Ausländerová (1901 Černovice–1988 Düsseldorf), psala německy, stejně jako asi nejznámější zdejší rodák, jeden z největších básníků 20. století Paul Celan (1920–1970), jehož tu připomíná památník. S Černovicemi jsou spjata i některá česká jména: narodil se tu básník a spisovatel Otokar Theer, podobu města ovlivnili architekti Josef Hlavka, autor hlavní budovy zdejší univerzity, a Karl Ernstberger (1887–1892).

Jako všude v Evropě, i Černovice těžce zasáhla rasová nenávisť: v letech 1941–1942 bylo z města deportováno 30 000 Židů, z nichž 60 % zahynulo. Na tom, že přece jen řada židovských obyvatel přežila a synagogy povětšinou nebyly zničeny, má svůj podíl fakt, že tehdy město nebylo součástí okupovaného Sovětského svazu, ale rumunského státu. Určitě to byl jeden z důvodů, proč se sem po válce přistěhoval značný počet přeživších Židů z území SSSR

(uvádí se několik desítek tisíc!). Měli k dispozici šest synagog a až do doby, než je sovětské úřady v 50. letech všechny kromě jedné uzavřely a nechaly je upravit ke světským účelům. Dnes žije v Černovicích podle statistik asi 6000 Židů, kteří tvoří asi 2,4 % ze čtvrt milionu obyvatel města. Viděno poměry ve střední Evropě, je to poměrně velká obec. Je jednou z 25

oblastních židovských obcí a 169 základních komunit v rámci Ukrajiny. Jmenuje se Or avner – Chabad, v jejím čele v čele stojí rabín Menecham Glicenštejn a sídlí ve Školní ulici č. 16. V ulici Kobyljanské 53 má sídlo oblastní dobročinný fond Chesed-Šušana, který podle jeho ředitele zajišťuje provoz uměleckého studia, knihovny, klubu apod., jeho hlavní poslání však leží v sociální oblasti (denní centrum, stravování, domácí péče apod.), má členům obce dopřát alespoň základní životní úroveň.

MALÝ PRŮVODCE PO ČERNOVICÍCH

Dopátrat se v současné době relevantních, aspoň trochu skutečností odpovídajících informací, je v ukrajinských podmínkách trochu problém. Zájemce o tuto mimořádně zajímavou lokalitu tak možná uvítá našeho malého průvodce po zajímavostech spjatých se židovskou historií. Nejvíce jich najdeme v centru Černovic, další pak v Sadagoře, dříve samostatném městečku, dnes průmyslovém předměstí na druhém břehu řeky Prut (právě zde sídlila starší židovská komunita z 18. století).

Židovské osídlení Černovic bylo od počátku 19. století soustředěno zhruba mezi náměstím a pozdější železniční tratí. Jeho páteř tvořila ulice zvaná dříve Synagogy, dnes Barbjuse (podle spisovatele Henriho Barbuse), na niž navazovalo několik dalších uliček, což dohromady ve své době mohlo představovat typický východoevropský židovský štetl. Dnes je však již většina někdejšího koloritu, neřku-li atmosféry, nenávratně setřena. Jednu z malých výjimek tvoří domek v ulici Barbjuse 15 s originálním štítem firmy Eisikowicz. Nedaleko odtud stojí někdejší synagoga Chevra Tilim,

Firemní štít z bývalého štetlu.

a prodejna nábytku.

Na průčelí domu na ulici Sagajdačnovo 10 visí deska upomínající na skutečnost, že ve zdejším ghettu bylo Němci v roce 1941 soustředěno před deportací 50 000 Židů. Kousek odtud, již na okraji někdejšího štetlu, najdeme Dům bojanských rabínů (Chmelnického 50). Na jižním okraji čtvrti směrem k centru stojí bývalá židovská

klasicitní budova z počátku 19. století, dnes využívaná jako evangelická modlitebna. Hned vedle se tyčí bývalá Velká synagoga, opět klasicitní stavba z 1. poloviny 19. století, která od roku 1960 slouží jako výrobná

škola, dnes základní škola, s pamětní deskou na průčelí (Školní ul. 2). Obraz štetlu kdysi doplňoval židovský špitál (1791) a četné modlitebny, kterých bylo v době největší slávy židovských Černovic údajně 80!

Další památky spjaté s židovským etnikem najdeme rozptýleny v historickém centru města. Největší synagoga reformního ritu zvaná Templ (Univerzitní 10), vybudovaná v roce 1877 podle plánů architekta Jurije Zacharjeviče v historizujícím slohu, byla vypálena nacisty a po válce tak razantně přestavěna na kino, že dnes již lze dřívější využití stěží identifikovat. Totéž platí o Chorální synagoze (Mickiewiczze 8), postavené v maurském stylu na počátku 20. století – donedávna jako značně zchátralá budova sloužila coby sportovní sál klubu Avangard. Poblíž se nalézá někdejší židovské divadlo, dnes akademický palác (tj. „palác věd“, v ulici Lesji Ukrajinky 10). Naproti městskému divadlu, tedy ve význačné pozici na Divadelním náměstí 5, se vypíná někdejší židovský spolkový kulturní dům, dnes Ústřední palác kultury, v němž sídlí též Společnost židovské kultury Eliezera Štejnberga, dílo architekta T. Levandovského z roku 1908. Jediná a poslední fungující synagoga, zvaná Klauz Benjamina, se nalézá relativně daleko od centra, v boční ulici Lukjana Kobilicy 53. Tato původně chasidská modlitebna byla vystavěna v roce 1923 v maurském slohu a výšně se bohatou vnitřní výmalbou stěn.

Nový židovský hřbitov se prostírá poblíž komunálního pohřebiště ve čtvrti Horeča, asi 1,5 km východně od centra. Založen byl v roce 1866 a se svými sedmi hektary plochy a 80 000 hroby představuje největší památku svého druhu v Bukovině s množstvím starých krásných náhrobků i novodobých honosných pomníků. Již z dálky je vidět kupole rozlehlé obřadní síně.

Na rozdíl od Černovic žili v Sadagoře Židé zřejmě rozptýleni po celém městečku v malých domcích. Nalézá se tu pozoruhodná synagoga Klauz a rezidence chasidské dynastie zázračného rabína Israela Friedmanna, zvaného Ruzynera, stavba v maurském slohu z roku 1842, po válce továrna, dnes opuštěná budova v ulici Maurice Thoreze 192. Na ulici Kominterny 8 bychom rovněž v továrním areálu našli silně přestavěnou tzv. Městskou synagogu z 1. poloviny 19. století. Na kopci na severním okraji sídlá při ulici Jána Nálepky (poblíž památníku vojáků čs. armádního sboru padlých v letech 1943–1944 na Ukrajině) se prostírá starý židovský hřbitov, snad z roku 1770, poničený za druhé světové války.

Text a foto JAROSLAV KLENOVSKÝ

Primo Levi: SLUHA

(dokončení ze str. 11)

Golem udělal dva těžkopádné kroky směrem ke dříví, sekeru stále napřaženou před sebe; potom se zastavil a sekeru upustil, takže hlasitě břínkla o žulovou dlažbu. Levou rukou popadl první kus dřeva, položil jej na špalek a pravicí do něho praštil jako sekáčkem: dřevo se rozlétlo na dva kusy. Tímtež způsobem naložil i s polenem druhým, třetím a se všemi ostatními: pokaždé dva kroky ke dříví, potom mírná otočka, dva kroky zpátky ke špalku, máchnutí hliněnou rukou a opět otočka. Rabín sluhovy zlostné mechanické úkony sledoval okouzlen a zároveň znepokojen. Proč golem nechtěl použít sekeru? Rabín dlouho přemýšlel; jeho mysl byla zvyklá interpretovat Zákon a posvátná vyprávění, klást si při tom obtížné otázky a nacházet duchaplné, bystré odpovědi, a přesto mu řešení unikalo nejméně půl hodiny. Umínil si, že na to musí přijít – golem byl jeho dílem, jeho dítětem, a pro každého člověka je bolestné, objeví-li ve svých dětech vzdálené, nepochopitelné názory a touhy, odlišné od těch, které jsou vlastní jemu samému.

A pak na to přišel: golem byl zkrátka sluha, který sluhou být nechtěl. Sekera byla pro něho otrockým nástrojem a symbolem nesvobody, přesně takovým, jakým je pro koně udidlo a pro vola jho; ruka je naproti tomu nedílnou součástí těla a do její dlaně má každý z nás vepsán svůj úděl. Rabínovi se nalezená odpověď líbila, dlouho o ní uvažoval, v duchu ji porovnával s posvátnými texty a byl s ní spokojen: byla to odpověď důvtipná, přesvědčivá a svatě radostná. Pro samou radost si ani nevšiml, že se zatím venku nad Širokou ulicí na zamčeném pražském nebi něco děje, ba že se to už událo: slunce zapadlo a nastala sobota.

Když si to uvědomil, bylo už příliš pozdě. Marně se pokoušel svého sluhu zastavit a vyndat mu z úst šém: golem uhýbal, odstrkoval ho svými pevnými pažemi a otáčel se k němu zády. Rabín – který se ho nikdy předtím nedotkl – tehdy konečně sám pocítil jeho nelidskou mohutnost a nezlomnou tvrdost: golem se v malé místnůstce komihal jako kyvadlo zepředu dozadu a štípal jedno poleno za druhým, takže třísky odskakovaly až ke stropním trámům. Rabín doufal, že golem přestane řídit, jakmile bude se dřívím hotov, a modlil se, aby se tak stalo; ale místo toho se obr naklonil, až mu zapraskalo ve všech kloubech, vzal sekeru a až do rána vztekle rozbíjel nábytek, záclony,

okenní tabule a zdi, zkrátka vše, co měl kolem sebe, včetně trezoru na stříbro a polic s posvátnými knihami.

Rabín před ním utekl do přízemí a tam měl dost času na to, aby se zamyslel nad strašlivou pravdou: že z ničeho se nedá zešleť snáze než ze dvou navzájem protichůdných příkazů. Golem měl ve svém šterkovitém mozku zapsáno: „Budeš věrně sloužit svému pánovi a budeš ho poslouchat do roztrhání těla.“ Ale měl v něm zapsán i celý Mojžíšův Zákon – ten mu byl předán každíčkým písmenem slov, ze kterých se zrodil, neboť v každém písmeni Zákona je obsažen Zákon celý. Golem měl tedy v hlavě zapsáno i to, že v sobotu se nemá pracovat, nýbrž odpočívat. Rabín pochopil, proč jeho sluha zešleťel, a za to, že pochopil, velebil Boha, protože kdo pochopil, ten už má za sebou víc než polovinu cesty – velebil Boha, přestože měl celý byt zničený, neboť věděl, že za to nemůže Bůh ani golem, nýbrž jedině on sám.

Teprve když se onoho sobotního rána za rabínovými rozbitými okny rozednilo a v bytě už nezbývalo nic, co by se dalo zničit, golem se konečně zastavil, jako by byl vyčerpán. Rabín k němu bojácně přistoupil, váhavě zvedl ruku a vyndal mu z úst stříbrné pouzdro se šemem.

Netvorovy oči zhasly a už se nikdy nerozsvítily. Když nastal večer a smutná sobota byla u konce, rabín se marně pokoušel golema vzkřísit, protože chtěl, aby mu, silný a opět ukázněný, pomohl dát zničený byt do pořádku. Ale golem – nelidská obluda z načervenalé hlíny, následkem svého zbesilého počínání místy otlučená a teď už veskrze podobná zapovězené, odporne modle – zůstal nehybný a netečný. Když se ho rabín dotkl prstem, obr se zhroutil na zem a rozpadl se. Rabín všechny úlomky posbíral, uložil je do podkroví domu, už tehdy zchátralého, ve kterém bydlel, a tam, v pražské Široké ulici, se podle pověsti nacházejí dodnes.

*Z italštiny přeložila
KARLA KORTEOVÁ*

Loňské čtyřsetleté výročí úmrtí Jehudy ben Becalela, pražského rabi Löwa, vyvolalo nový zájem i o legendy a pověsti, podle kterých tento velký učenec úspěšně oživil hliněné monstrum – golema. I když historické prameny nic takového nedokládají, je v představách většiny lidí rabi Löw s golemem neoddělitelně spojen. Doufáme, že pro čtenáře bude zajímavé si na toto téma přečíst povídku od italsky píšícího spisovatele, známého jinak především knihami a úvahami na téma holokaustu.

IZRAEL: Bezpečí v lidských rukou

O Vánocích se Americe připomněla al-Káida. Účastníci letu z Amsterdamu do Detroitu měli víc štěstí než rozumu: mladík z Nigérie chtěl odpálit výbušninu umístěnou ve vlastních slipech, a teprve když nálož selhala, byl přemožen cestujícími. Jenže ty hlavní otázky – jak pronesl výbušninu do letadla přes kontroly, proč ho americké úřady nezachytily, když byly předem varovány – zůstávají.

Bezpečnost v letectví patřila mezi hlavní témata ledna. Ve světě se mluví o tělesných skenerech, jež by (na rozdíl od běžných bezpečnostních rámců) výbušninu na těle odhalily. Proto se debata dotýká i izraelského systému bezpečnosti, který nesází na přístrojovou techniku, ale na lidskou stránku věci. A s úspěchem.

UČIT SE OTÁZKY, NE ODPOVĚDI

David Lapin, šéf americké firmy zabývající se „lidskými zdroji“, to popisuje v listu *Jerusalem Post*. Při nástupu k letu Amsterdam – Detroit prohlíželi holandsští bezpečáci každého pasažéra tak podrobně, až to budilo dojem, že se tím baví. A přece skrze ně atentátník prošel. Jak to?

Protože systém funguje, ale lidé ne, tvrdí Lapin. Právě v tom je prý největší síla i slabost Ameriky: „Jsme skvělí v systémech, procesech a technologiích. Ale jejich provozováním, spoléháním se na ně Američané zlenivěli. Každý inteligentní člověk by přece mohl zabránit chlapovi s výbušninou na těle ve vstupu do letadla, zvlášť když pár týdnů předtím jeho otec varoval úřady před rostoucím radikálním syna. Stačilo jen klást otázky a poskládat jednotlivé body; stejně se dalo předejít i 11. září.“

Jakýmsi protipólem je podle Lapina Ben Gurionovo letiště u Tel Avivu. Přestože se nachází v zemi, která je terčem terorismu, daří se tam odvracet pokusy o únos či pumový útok. Je to díky tomu, že tamní bezpečáci se nespolehají pouze na technologii. Nežádají po lidech, aby si při průchodu detektory kovů zouvali boty. Nepátrají jen po výbušninách. Pátrají po příbězích, spojujících bodech a informacích. Mají na to lidi, kteří kladou správné otázky.

Samotná technologie nestačí, inteligentního nepřítele porazí jen rozvaha a důvtip, tak líčí izraelské krédo Lapin – a důvtip potřebuje i Amerika, aby si uchovala vedoucí pozici. Proč? Protože vývoj i technologie lze okopírovat, důvtip ne. To první míří ke znalosti nejlepších odpovědí, důvtip učí klást nejlepší otázky. „Místo abychom vzdělávali děti ve směru ke ‚správným‘ odpovědím, měli bychom je vzdělávat smě-

rem ke kladení správných otázek,“ sumarizuje Lapin. Pokud vám to připomíná cosi starozákonního nebo i židovské vtipy, není to asi náhoda.

Konkrétně to v témže listu ukazuje americký historik Daniel Pipes. V roce 1986 si mladý Palestinec v Londýně namluvil irskou pokojskou, přiměl ji ke svatbě ve Svaté zemi, obstaral jí zavazadlo i letenku s tím, že poletí každý zvlášť. Když pak slečnu Murphyovou odbavovali u přepážky El Al, odehrála se následující konverzace:

„Balila jste zavazadlo sama?“ – „Ne.“
 „Jaký je důvod vaší cesty do Izraele?“ – „Dovolená.“
 „Jste vdaná?“ – „Ne.“
 „Cestujete sama?“ – „Ano.“
 „Je to vaše první cesta do ciziny?“ – „Ano.“
 „Máte příbuzné v Izraeli?“ – „Ne.“
 „Hodláte se v Izraeli s někým setkat?“ – „Ne.“

„Balila jste zavazadlo sama?“ Foto archiv.

„Plánovala jste dovolenou dlouho předem?“ – „Ne.“

„Kde budete v Izraeli bydlet?“ – „V Tel Avivu, v Hiltonu.“

„Kolik peněz máte s sebou?“ – „Padesát liber.“

„Máte kreditní kartu?“ – „Ano.“

Tak krátký dialog stačil k tomu, aby bezpečák El Alu poslal kufr slečny Murphyové (přesněji jejího nastávajícího) na zvláštní prohlídku, jež ve dvojitém dně odhalila dvě kila Semtexu. Pipes to shrnuje: Kdyby se El Al držel běžné západní procedury, 375 životů by bylo ztraceno někde nad Rakouskem. Plán útoku byl odhalen proto, že agent se nespolehal na techniku, ale na konverzaci, vnímavost, zdravý rozum a profilaci. Zaměřil se na pasažéra, ne na zbraně.

FÉR NA TERORISTY NEPLATÍ

Model „sázka na lidi, ne na přístroje“ chválí i reportáž z Izraele ve *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Zatímco nasazení tělesných skenerů zůstává v Izraeli výjimkou (třeba na přechodu Erez do Gazy), tím více se uplatňují osobní kontroly před kavárnami, vstupy do bank či nákupních center. Zato na letištích čekají na lidi otázky a nálepky na jejich pasu i zavazadle stanoví, do jaké kategorie jsou zařazeni – na mladé muže, majitele pasů s vízy z rizikových zemí či izraelské Araby se uplatňuje větší přísnost, což by v západních státech naráželo na právní překážky.

A jsme u toho, čemu se říká profilace. Izraelci profilují cestující podle toho, k jak rizikové skupině přísluší. Není to politicky korektní, ale účinné. Na blogu amerického měsíčníku *Commentary* to vysvětluje Michael Totten v článku „Profilujte mě, když musíte“: „Nevím přesně, jaká jsou ta kritéria, ale nespočívají jen v tom, že vezmou Araby a muslimy stranou. Mě berou stranou taky, částečně kvůli pohlaví a věku, ale hlavně proto, že můj pas je plný razítek

ze zemí majících vážné problémy s terorismem. Neříkám, že si tu proceduru užívám, ale neberu ji osobně a je mnohem smysluplnější, než kdyby mě pustili, zatímco by šacovali babiččina zavazadla.“

Totten píše, že Amerika izraelský systém jako celek převzít nemůže, ale v jedné věci se z něj poučit má – věnovat více pozornosti tomu, kdo nastupuje do letadla, než tomu, co s sebou nese. „Izraelci se logicky více zaměří na mě než na osmdesátiletou černošku z Kansasu či dvanáctiletého Japonce. V Americe bývají šacovány ženy o desítky let starší než já. Každý ve frontě ví, že je to absurdní a směšné. Ale neříkáme nic. Dilem proto, že nechceme mít problémy, dílem proto, že je to tak nějak ‚fér‘. Možná, že je, ale nelze tak chytat teroristy.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

Kalendárium

Před **65 lety**, **19. února 1945**, zahynul tragicky historik Josef Fischer. Navzdory tomu, že patřil k předním osobnostem českého protinacistického odboje, zná jeho jméno dnes jen málo lidí. Důvody tkví v politickém klimatu let 1948–89, jehož tvůrci zamlčovali význam a často i samu existenci nekomunistického odboje a v případě Židů, pokud o nich vůbec připustili řeč, mluvili nejčastěji o ovcích, jdoucích na porážku. Josef Fischer a spolu s ním řada dalších usvědčují toto klišé ze lži.

JOSEF FISCHER se narodil 2. dubna 1891 v Kolíně nad Labem v českožidovské vlastenecké rodině. Otec, továrník, politickým vyznáním staročech, patřil ke generaci, která vybudovala Národní divadlo; jeho děti vychovávaly české chůvy, ale byly také vedeny ke světoobčanství. Starší Josefův bratr Otokar vystudoval germanistiku a proslavil se jako český literární a divadelní historik, překladatel a básník. J. F. vystudoval historii, zeměpis a filosofii na UK, kde od r. 1928 působil jako soukromý docent moderních českých dějin. Spolu s J. Sochořem založil a dlouhou dobu vedl legendární *Studentský časopis* (1922–42).

Hlavní Fischerův vědecký zájem se soustředil na problematiku filosofie dějin, zejména v souvislosti s dílem Františka Palackého, kterému kromě mnoha stáří věnoval i monumentální spis *Myšlenka a dílo Františka Palackého* (1926). Od 20. let se intenzivně zajímal také o politiku: vycházel ze sympatií k Masarykovu programu a postupně mířil více nalevo, nejdále však k sociální demokracii. Hned na počátku okupace stanul v čele jednoho ze čtyř nejdůležitějších center odboje, známého jako Petiční výbor Věrní zůstaneme (PvVZ). Byl spoluautorem textu „Za svobodu. Do nové ČSR“, který přijal za své celý benešovský odboj, reprezentovaný Ústředním vedením odboje domácího, a prostřednictvím ilegální vysílačky také londýnský exil. Šlo vlastně o program nového politického hnutí, jehož autoři se pokusili formulovat vizi státu socialistického, ale plně demokratického. Poválečný vývoj zabránil tomu, aby se republika alespoň pokusila společnost na principech tohoto programu vybudovat. Historik Václav Kural se však domnívá, že dokument mohl ovlivnit před-

stavu o možné „specifické cestě Československa k socialismu“ před rokem 1948 a že také v „pokusu o socialismus s lidskou tvář“ v r. 1968“ mohly hrát „jistou roli reminiscence na ideje Fischerovy a jeho druhů“.

Josef Fischer byl v roce 1941 zatčen, dlouho vězněn, na podzim r. 1944 v Berlíně odsouzen k smrti a v únoru 1945 v Brandenburgu popraven. Spolu s ním byli souzeni a zhruba ve stejné době zavražděni i jeho spolubojovníci židovského původu ze skupiny Pvvz: **MUDr. VIKTOR KAUFMAN** (1900 Praha–19. 2. 1945), herečka **ANNA POLLERTOVÁ** (1899 Praha–1945) a podnikatel, advokát a politik **JUDr. KAREL BONDY** (1906 Praha–22. 2. 1945), vnuk prvního „českého“ rabína Filipa Bondyho.

K. Bondy byl ve 20. letech minulého století spoluvlastníkem letecké firmy Avia, kterou koupil jeho bratr, pražský milionář a bonviván **MILOŠ O. BONDY**. I on se zapojil do odboje: spolupracoval s francouzskou zpravodajskou službou, jíž (pod jiným jménem a s francouzským pasem) pomáhal na rezidentuře v Budapešti organizovat výzvednou síť; jeho hlavním úkolem bylo získávat informace od uprchlíků z českých zemí a připravit jim bezpečnější průchod nepřátelským Maďarskem do Jugoslávie. Před **70 lety**, v únoru 1940, byl zatčen, odsouzen k smrti a v roce 1942 popraven.

Jmenovaní nejsou zdaleka jediní Židé, kteří projeví odvahu v přízračné a pro ně zvláště nebezpečné atmosféře protektorátu. Některým z nich se podařilo zázrakem přežít a někdy i vydat svědectví. Patří k nim **HEDA KAUFMANOVÁ** (1905 Praha–1981 Praha), členka Pvvz, její vzpomínky se však na pulty knihkupectví dostaly až v roce 1999. V té době už byla, hlavně díky česko-izraelskému historikovi Erichu Kulkovi, známa fakta o účasti československých Židů v bojích východní a západní fronty a i nežidovské historiky začalo více zajímat také jejich angažmá v ilegálním odboji v protektorátu a dosud opomíjené formy odporu v ghettech a koncentračních táborech. (V roce 2006 uspořádal Historický ústav AV ČR konferenci na téma *Židé v boji a odboji*. Příspěvky z konference vydal ústav ve stejnojmenném sborníku; totožný název nese i putovní expozice, vystavená mj. v Poslanecké sněmovně ČR.)

KLÍMŮV ČAPEK

Na počátku roku se spisovatel Ivan Klíma stal letošním laureátem Ceny Karla Čapka, již uděluje České centrum Mezinárodního PEN klubu od roku 1994 autorům, kteří „výrazně a srozumitelně přispěli k tomu, aby se ve společnosti prosadily demokratické a humanistické hodnoty, nebo aby byly ubráněny“. Prvními laureáty byli G. Grass a Ph. Roth, dalšími A. Lustig, J. Kratochvíl, L. Vaculík, Josef Topol, L. Smoček, J. Stránský či V. Havel. Fakt, že porota rozhodla o letošní ceně jednomyslně, nikoho příliš neudivil: žádný současný spisovatel nemá k Čapkovi tak blízko jako Klíma. „Karel Čapek zná Ivana Klímu od roku 1962, kdy mladý Klíma starého pána vrátil z jakéhosi neslušného opomíjení na literární jeviště. Bylo to setkání na celý jejich další život,“ řekl v laudatii při předávání ceny spisovatel Ludvík Vaculík.

Ivan Klíma (1931) dosud vydal více než třicet románů, povídkových souborů, dramata a esejů. Největší pozornost nedávno vzbudila jeho poslední práce, první díl memoárů, nazvaný příznačně *Moje šílené století*, který obsadil v tradiční anketě Lidových novin o „knihu roku 2009“ druhé místo. „Moje šílené století, myslím si nejenom já, je zvláštním dílem,“ říká L. Vaculík v laudatii. „Podává kus našich dějin jako svůj osobní příběh. Podivný životopis, v němž se dovídáme, co vypravěč měl s kterým filozofem, a ne se ženami. Ale jako jiní líčí své osobní choroby, infekce, záchvaty, Ivan líčí, jak ho chytlo všecko, co bylo ve vzduchu a chytli jsme to všichni: ale ještě nikdo to nenapsal za nás. A myslel i na Čapka, přicházím právě k názoru, že i on se konečně má kde dočíst, jak to pokračovalo a jak to skončilo, co v začátcích poznal a čím trpěl on.“

Kritika Klímovu knihu za leccos chválí, leccos mu vyčítá – jako recenzent LN (27. 6.), podle něhož jsou „vzpomínkové pasáže knihy čtivé a zajímavé, následující úvahy jsou povětšinou duchamorná slohová cvičení, která nepřinášejí příliš nového“. Recenzent A2 (2. 9.) naopak oceňuje „analýzu vlastního selhání, případně selhání části celé jedné generace, jež se v dobré víře nechala myšlenkově znásilnit komunistickou ideologií“, vytýká však zase autorovi, že „staví komunismus na rovinu s nacismem“. Nejen pro čtenáře *Rch* je jistě zajímavé, že se tu Klíma poprvé obšírněji vrací ke svým zážitkům za protektorátu a v terezínském ghettu.

tp

tp

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, Praha 1)

Káva o čtvrté

■ Ve středu **3. února** od 15.00 zveme na další „Kávu“. Tentokrát se při ní uskuteční projekce reportážních fotografií z Jeruzaléma zachycujících všední den, Purim i Chanuka v ortodoxní čtvrti Mea Šearim.

■ Ve středu **24. února** v 15.00 mezi nás zavítá česká fyzioložka a biochemička, předsedkyně Učené společnosti České republiky **Helena Illnerová**. Pořady připravil a uvádí Honza Neubauer.

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ V úterý **9. února** v 15.00 hodin přivítáme oblíbeného divadelního a filmového herce **Petra Nárožného**.

Setkání s Ivanem Klímou

■ Srdečně zveme na přátelské setkání se spisovatelem **Ivanem Klímou**, čerstvým laureátem ceny Karla Čapka. Program: Beseda s autorem, ukázky z knihy *Moje šílené století*, autogramiáda. Moderuje Fero Bányai. Uskuteční se ve středu **10. února** od 15.00 v sále ve 3. patře.

PURIM 5770

■ V sobotu **27. února** od 20.15–24.00 hodin se koná tradiční oslava svátku Purim, tentokrát s operetou a muzikálem. Od 20.15 začíná svět operety a muzikálu, jímž nás provede Galla Macků a její hosté: Jan Berko (sólita opery Ústí n. Labem), Miroslav Dvořák, který nejen zazpívá, ale také vše slovem doprovodí, Linda Wintorová, která se postará o klavírní doprovod, a svým vystoupením nás potěší vzácný host Josef Zíma.

Od 21.30 ve 3. patře zpívají a hrají k tanci i poslechu Petra Ernyeiová a Jakub Šafr Quartet.

Upozornění: Restaurace otevřena od 19.00 do 20.00, kdy je možnost zakoupit si občerstvení. Během programu od 20.15 do 21.30 se občerstvení neprodává!

■ Vstupenky v prodeji v pokladně ŽOP od 15. února. Vstupné: 120 Kč; 60 Kč důchodci a studenti; 50 Kč stání.

PURIM PRO DĚTI

■ Purimová oslava pro děti se koná dne **28. února** v 15.00 v jídelně ŽOP. Karnevalové masky vítány. Zazpívají a zatančí naši nejmenší, zahrajeme příběh o královně Ester a promluví náš pan rabín. *vn*

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, 3. patro)

■ Pokud není uvedeno jinak, začínají programy v 18 hodin a vstupné je 30 Kč.

KULTURNÍ POŘADYOtto Geismar: *Ilustrace k Megilat Ester*, Berlín 1936.

■ 1. 2.: **Jákoab a Ezau na cestě ke smíření? Dějiny židovsko-křesťanských vztahů**. Prezentace knihy Mgr. Alžběty Drexlerové ve formě panelové diskuse na téma *Rozcházení a scházení cest v dějinách židovsko-křesťanských vztahů*. Diskutovat budou L. Pavlát, M. Prudký, T. Visi a A. Drexlerová. Prezentace je pořádána ve spolupráci se Společností křesťanů a Židů.

■ 3. 2.: **Sovětzice národnostních a náboženských menšin v 50. a 60. letech 20. století**. Přednáška dr. Heleny Noskové z nového cyklu *Židovská menšina v Československu v letech destalinizace a uvolnění v intencích reformního komunismu*.

■ 9. 2.: **Obřady spojené s narozením dítěte v kultuře českých a moravských Židů**. Přednáška dr. Dany Veselské při příležitosti vydání unikátní publikace *Necht mu Bůh dá vyrůst*. Připomínáme, že stejnojmenná výstava se koná v Galerii Roberta Guttmanna do **28. 2.**

■ 11. 2.: **Večer árií Karla Bermana**. Basbarytonista Karel Berman očima a ušima Jiřího Černého. Snímky z operního recitálu na letos vydaném CD. Poslechový pořad věnovaný pěvci Karlu Bermanovi.

■ 17. 2.: **Praotec Abraham a pramáti Sára**. První přednáška z nového cyklu přednášek vrchního zemského a pražského rabína Karola Efraima Sidona o praotcích a pramatkách lidu Izraele.

■ 22. 2.: **Setkání s Bertou Suttnerovou**. Prezentace vzdělávacího projektu věnovaného první ženské nositelce Nobelovy ceny za mír, pražské rodačce Bertě Suttnerové-Kinské. Projekt představí režisérka Olga Strusková a ing. Irena Rudolfová, zástupkyně ředitele gymnázia v Praze 10 v Přípotoční ul.

■ 25. 2.: Prezentace sborníku *Židovská menšina v Československu po druhé světové válce. Od osvobození k nové totalitě*. Knihu uvede dr. Fedor Gál a editoři. Vstup volný.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče**: 14. 2. ve 14.00: *Lviček Arje tvoří golema*. Budeme si vyprávět o době, ve které žil císař Rudolf II. a učený rabi Löw, a zkusíme si také zhotovit golema. Jednotné vstupné 50 Kč.

(Více o nedělních dílnách na www.jewishmuseum.cz/vkc.)

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ 4. 2. v 18.00: Pořad Tomáše Žáčka o současném Izraeli. Vstupné 20 Kč.

■ 9. 2. v 17.00: **Hebrejská abeceda** – vernisáž výstavy barevných koláží Pavla Holleky. Na sklonku minulého roku vydal tento autor v nakladatelství Arbor vitae knihu dvaadvaceti koláží a meditativních textů nazvanou *Mezi dvěma světy (Hebrejská abeceda)*, která bude na místě k zakoupení. Vstup volný.

■ 16. 2. v 18.00: **Židovka aneb Žonglování se životem** – divadelní představení Divadla Kufr. Vstupné 50 Kč.

■ 18. 2. v 18.00: **Slavní židovští skladatelé Broadwaye a Hollywoodu** (Dimitri Tiomkin; Mel Tormé; Hy Zaret; Harry Akst; Elmer Bernstein; Jerry Bock). Další pokračování poslechového cyklu *Hudebníci z diaspory* uvádí MgA. Jan Beránek. Vstupné 20 Kč.

■ 21. 2. v 15.00: **Purim – nejveselejší židovský svátek**. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let. Vstupné 30 Kč.

■ 23. 2. v 18.00: **Georg Placzek** – teoretický fyzik světového významu narozený 26. září 1905 v Brně. Přednáška Mgr. Jany Čipákové. Vstupné 20 Kč.

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

(Vinohradská 159, Praha 10)

■ 1. 2. v 15.30: **Tubišvatové stromečky pro rodiče a děti** pořádá Třigenerační komunitní centrum a Bejachad.

■ 9. 2. v 15.00: **Literární tvorba členů klubu Parkinson**.

■ 16. 2. v 15.00: **Česká literatura v 70. a 80. letech**. Uvádí Mgr. Lea Skácelová; pořádá spol. Parkinson.

■ 21. 2. od 14.00: **Purimová dílna pro rodiče a děti**; pořádá Třigenerační komunitní centrum a Bejachad.

■ 24. 2. ve 14.30: Otevření výstavy obrazů Rézi Weiniger.

Výstavy: Obrazy Helgy Hoškové-Weissovové; Židovské Město pražské 1870–1914; fotografie Daniely Kaštánkové.

LAUDEROVA ŠKOLKA: INFORMACE PRO RODIČE PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ

■ Program Lauderovy školky v mateřské škole v Praze 7 poskytuje výchovný a vzdělávací program pro židovské děti ve věku 3 až 7 let, jenž zahrnuje výchovu k židovským tradicím a hebrejštinu. Provoz ve třídě je od 7.00 do 16.30 s volitelnými činnostmi: plavání, keramická dílna, angličtina, výtvarná, dramatická či pohybová výchova a hra na flétnu. Měsíční platby jsou kolem 1300 Kč měsíčně včetně stravného. Uvedené zájmové činnosti platí rodiče navíc podle počtu a typu volitelných činností. Na program Lauderovy školky přispívá Židovská obec v Praze, je proto vytvořen především pro děti, které jsou jejími členy nebo jejichž alespoň jeden rodič je členem ŽOP nebo držitelem mimořádného statusu. Po dohodě můžete školku navštívit, informovat se o koncepci výchovy, prohlédnout si prostředí, ve kterém může vaše dítě vyrůstat.

Míníte-li zapsat své dítě do třídy pro židovské děti v rámci programu Lauderovy školky Praze, navrhuji rodičům, aby napsali předběžnou žádost o přijetí, abychom jim mohli včas sdělit termín zápisu. V dopise adresovaném ŽOP nebo e-mailu uveďte jméno a příjmení dítěte, adresu bydliště, datum narození, kontaktní adresu nebo e-mail, telefon a důvod, proč si přejete, aby navštěvovalo školku určenou dětem z židovských rodin. Rodiče, kteří již tak učinili či učiní, vyrozumíme o termínu zápisu, který bývá v březnu. Zájemci budou pozváni na den otevřených dveří.

Kontakt: PhDr. Kateřina Biglová (e-mail: katerina.biglova@kehilaprag.cz; ŽOP, Maiselova 18, 110 01, Praha 1)

II. SPORTOVNĚ-REPREZENTAČNÍ PLES HAKOACH

■ Srdečně zveme všechny naše příznivce, kamarády a příbuzné na II. sportovně-reprezentační ples Hakoach, který se bude konat dne **6. února** od 19 hodin v hlubočepském zámečku na Zlíchově. Cena vstupenky včetně pohoštění (ale bez nápojů) je 300 Kč, předprodej bude v pokladně ŽO Praha, Maiselova 18, 2. patro. Ceny do tomboly jsou vřele vítány! pw

WIZO

■ Zveme na únorovou členskou schůzi, která se koná dne **17. 2.** v 15.00 v Maiselově ulici 18; výbor se sejde **10. 2.** v 15.00 v Jáchymově ulici. zv

ZÁJEZD DO IZRAELE

■ Židovská obec Olomouc pořádá ve spolupráci s cestovní kanceláří Tilia ve dnech

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

11.–22. března zájezd do Izraele, jenž zahrnuje návštěvu všech základních památek a míst. Zbývá několik posledních míst, která mohou využít i další zájemci. Při účasti 30 osob stojí zájezd 30 000 Kč (1620 USD), dítě do 2 let platí 1000 Kč bez nároku na místo v letadle a vlastní lůžko, dítě od 2 do 12 let má slevu 5800 Kč z uvedené ceny. Zájemce prosíme o rychlou reakci. Bližší informace: ŽO Olomouc, tel./fax.: 585 223 119; e-mail: kehila@kehila-olomouc.cz; nebo CK Tilia: tilia@ck-tilia.cz.

SAR EL

■ Pro velký zájem nabízí agentura Sochnut další termín programu Sar El – dobrovolnické práce v Izraeli. Odlet je **25. 4.** Veškeré další informace získáte u Zoši Vyorálové na e-mailu zosa@email.cz nebo telefonu 602 703 653. zv

ZÁJEZD DO OSVĚTIMI

■ Osvětimský výbor pořádá ve dnech **10.–12. dubna** zájezd do Osvětimi. Cena za jednu osobu činí 2200 Kč (v ceně je zahrnuta doprava, 2 noclehy a 2x polopenze). Zájemci hlase se u pí. Marty Kottové, tel. 606 948 871, a to do konce března. mk

NAJDU PAMĚTNÍKY?

■ Kdo jste znali vrchního rabína Dr. Gustava Sichera, který působil v českých krajích a Praze až do své smrti (roku 1960), prosím, ozvěte se mi! Chystám o jeho životě a rabínském poslání knížku. Napište mi, prosím, buď na pražskou židovskou obec – Maiselova 18, Praha 1 –, nebo mi zavolejte na mobil: +420 606 859 223. Svými vzpomínkami a postřehy pomůžete dobré věci: aby rabín Dr. Gustav Sicher nebyl zapomenut. PhDr. Zuzana Peterová

VÝZVY

■ Kdo znal skladatele **Zikmunda Schula** (1916 Chemnitz–1944 Terezín) nebo lékaře **Salomona Liebena** (1884 Praha–1942 Dachau) kteří ve třicátých letech pracovali na muzikologickém projektu o staropražských synagogálních zpěvech? Studentka hudební vědy bude vděčná za veškeré informace. Prosím, napište: Martha Stellmacher c/o Rejšková, Přístavní 55, 170 00,

Praha 7, martha.stellmacher@gmail.com nebo zavolejte: tel. 234 139 233.

■ Pátráme po rodině paní MUDr. **Heleny Freschlové**, resp. její osobě nebo dětech. Paní MUDr. Helena Freschlová, rozená Weilová, se narodila 5. 12. 1907 v Ústí n. L., v letech 1925 až 1932 vystudovala tehdejší Německou univerzitu v Praze a před deportací do Osvětimi žila v Praze. Přežila a vrátila se do Prahy, aby převzala dědictví po svém otci. Otec Arnold Weil, který žil před deportací v Praze, byl odsunut do ghetta v Lodži, kde zmizel. Matka Marie G. Flora Weilová, která žila před deportací v Turnově, byla deportována do Osvětimi, kde zahynula. Helena Freschlová byla dvakrát vdaná. Jednou jako Guttmanová, podruhé jako Freschlová. Naposledy žila na adrese Sudoměřská 1895/13 Praha 3 – Žižkov. V roce 1968 opustila republiku neznámou kam, neboť 6. 11. 1968 ukončila pobyt. Kontakt: Zdeněk Hovorka, e-mail: z.hovorka@mu.turnov.cz tel.: 481 366 823.

SEZNÁMENÍ

■ 42letý, štíhlý, charakterní a skromný muž z Prahy se zajištěným zázemím hledá pro založení šťastné rodiny bezdětnou ženu, pro kterou by hmotné statky nebyly hlavním zájmem.

Zn.: Udělej ten krůček, prosím.... Odpovědi laskavě posílejte do redakce Rch.

NEJVÝZNAMNĚJŠÍ SEVEROČECH

■ V anketě o nejvýznamnějšího Severočecha vybrali lidé ředitele Činoherního divadla Ústí nad Labem a člena děčínské židovské obce Achaba Haidlera. Respondenti měli na výběr dvacet nominovaných jmen a Achab Haidler získal nejvíce hlasů, na druhém místě skončil textař Michal Horáček a na třetím místě se umístil neurochirurg ústecké nemocnice.

Achab Haidler to neměl v životě jednoduché, jeho otce uvěznil po srpnu 1968 kvůli politice a jemu tím zároveň uzavřeli cestu na veškeré střední školy. Haidler je hebraista, který ovládá deset cizích jazyků a od roku 1994 je ředitelem Činoherního divadla v Ústí nad Labem.

Posledních deset let objíždí židovské hřbitovy s křídou, fotoaparátem a diktafonem, aby zmapoval náhrobky. Již dříve při studiu hebrejštiny a judaismu zjistil, že i on má židovské kořeny.

Židovská obec Děčín si velice váží všech svých členů a děkuje tímto Achabu Haidlerovi za jeho významný přínos v oblasti judaismu pro děčínskou obec a všechny ostatní příznivce.

M. Poskočilová

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Vo **februári** srdečne blahoželáme našim členom: pani MUDr. Eva Krecová, nar. 28.2. – 76 rokov, a pán Leopold Redlinger, nar. 22.2. – 69 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO BRATISLAVA

Vo **februári** blahoželáme týmto jubilatom: pán Juraj Bock – 74 rokov; pani Zuzana Diamantová – 72 rokov; pani Irena Galanová – 82 rokov; pani Alica Gažíková – 82 rokov; pán Vladimír Janiček – 83 rokov; pani Veronika Kosíková – 70 rokov; pani Olga Lorinczová – 89 rokov; pán Mgr. Zdenek Marko – 55 rokov; pán Ernest Neustadt – 94 rokov; pán PhDr. Pavol Polák CSc. – 85 rokov; pani Marta Szilárdová – 87 rokov; pani Judita Šándorová – 74 rokov; pani Magda Šeborová – 70 rokov; pani Magda Šimková – 82 rokov; pani Magda Šimková – 90 rokov; pani Dalma Špitzerová – 85 rokov; pani Eva Švecová – 78 rokov; pani Anna Veselá – 96 rokov, a pán Doc. Jozef Weiser CSc. – 94 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **únoru** oslavujú tito naši členové: pani Hana Fischer, nar. 17.2. – 62 let; pan Richard Klauda, nar. 22.2. – 75 let; pan Juraj Neufeld, nar. 1.2. – 74 let; pan Alois Pláček, nar. 18.2. – 73 let; pan Petr Urban, nar. 9.2. – 51 let, a pani Milada Winklerová, nar. 1.2. – 61 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **únoru** blahopřejeme těmto jubilatům: pan Jan Baše, nar. 2.2. – 31 let; pan Uri Shmueli, nar. 4.2. – 34 let; pan Ing. František Comorek, nar. 10.2. – 51 let; pani Valerie Meiselová, nar. 12.2. – 84 let; pani Michaela Martinková, nar. 12.2. – 30 let; pani Alžběta Lauferová, nar. 19.2. – 88 let; pan Oded Pelzmann, nar. 19.2. – 64 let; pan RNDr. Vít Šprta, nar. 24.2. – 51 let; pan Mgr. Michal Spevák, nar. 26.2. – 54 let, a pani Petra Mohylová, nar. 29.2. – 32 let. *Ad mea veesrim šana!*

Purimová oslava

Srdečně zveme na purimovou oslavu, spojenou s představením dětského divadla Feigele, které zahraje příběh o královně Ester. Následuje pohoštění, maškarní bal a soutěž o nejlepší masku. Koná se **27. 2.** od 15.00 v děčínské synagoze.

ŽO KARLOVY VARY

V **únoru** oslavují tito naši členové: pan Luděk Blann, nar. 13.2. – 79 let; pani Eliška Homolková, nar. 21.2. – 84 let, a pan

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

MUDr. Jiří Zimmer, nar. 21.2. – 63 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme týmto našim **februárovým** jubilatom: pani Valerie Halperová, nar. 11.2. – 90 rokov; pán Mikuláš Šimon, nar. 8. 2. – 72 rokov, a pani Eva Ruszová, nar. 22.2. – 70 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

S lútosťou oznamujeme, že zomreli naše členky: pani Marianna Bogdanová (86) a pani Edita Singerová (96). Smútiacim vyjadrujeme úprimnú sústrasť!

ŽO LIBEREC

V **únoru** oslavujú: pani Petra Špačková, nar. 2.2. – 29 let; pani Renée Dvořáková, nar. 13.2. – 79 let, a pan Jiří Červený, nar. 20.2. – 82 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

Blahopřejeme pani Ruth Potěšilové, nar. 3.2. – 77 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **únoru** oslaví narodeniny: pani Hana Poláková, nar. 1.2. – 53 let; pan Peter Bachrach, nar. 5.2. – 81 let; pani Helena Esterkesová, nar. 14.2. – 84 let; pán Jindřich Goba, nar. 14.2. – 77 let; pan Walter Kranz, nar. 22.2. – 87 let; pani Nora Macurová, nar. 22.2. – 66 let, a pani Šárka Schlesingerová, nar. 22.2. – 40 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **únoru** oslaví narodeniny tito naši členové: pan Ing. Zdeněk Roubíček, nar. 12.2. – 58 let; pan Jaromír Fiala, nar. 13.2. – 42 let; pani RNDr. Ruth Hálková, nar. 26.2. – 84 let, a pani Eva Václavíková, nar. 27.2. – 77 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **únoru** oslavujú: pan Alexander Beer, nar. 7.2. – 93 let; pan Eduard Belas, nar. 8.2. – 90 let; pani Alena Fischerová, nar. 8.2. – 87 let; pani Gertruda Hledíková, nar. 4.2. – 90

let; pani Věra Jílková, nar. 1.2. – 88 let; pani Marta Kottová, nar. 24.2. – 81 let; pan Alešej Kusák, nar. 17.2. – 81 let; pani Věra Milcherová, nar. 15.2. – 86 let; pani Dagmar Nebeská, nar. 17.2. – 84 let; pani Olga Prokopová, nar. 3.2. – 88 let; pani Marie Schneiderová, nar. 26.2. – 89 let; pan Robert Stein, nar. 10.2. – 75 let; pan Pavel Stránský, nar. 20.2. – 89 let; pani Emma Šternová, nar. 10.2. – 87 let, a pan Aleš Veselý, nar. 3.2. – 75 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí:

Dne 12. 11. 2009 zemřela pani Hana Pustínová ve věku 89 let.

Dne 13. 12. zemřela pani Eva Radová ve věku 89 let.

Dne 21. 12. zemřela pani Beatrix Ambrošová ve věku 81 let.

Dne 18. 12. 2009 zemřel ve věku 54 let pan Josef Antonín Poncar. Pohřeb se konal 20. 12. na Novém židovském hřbitově.

Dne 3. 1. 2010 zemřela ve věku 83 let pani Anna Jará. Pohřeb se konal 5. 1. na Novém židovském hřbitově.

Dne 15. 1. zemřela pani Ella Fuchsová ve věku 96 let. Pohřeb se konal 19. 1. na Novém židovském hřbitově.

Dne 17. 1. zemřela pani Edita Kmínková ve věku 91 let.

Dne 18. 1. zemřela ve věku 67 let pani Blanka Dohnalová. Se zesnulou jsme se rozloučili 19. 1. v obřadní síni Nového židovského hřbitova. *Zichrona livracha!*

ŽNO PREŠOV

Vo **februári** blahoželáme: pani Heda Šiovičová, nar. 16.2. – 79 rokov; pán RNDr. Anatolij Goldenberg, nar. 24.2. – 63 rokov; pán MUDr. Juraj Fabián, nar. 4.2. – 84 rokov, a pani Ing. Bianka Horváthová, nar. 6.2. – 63 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

Vo **februári** majú sviatok narodenín: pani MUDr. Iveta Kyselová, nar. 17.2. – 54 rokov; MUDr. Vojtech Róth, nar. 17.2. – 70 rokov; pán Tomáš Friedman, nar. 17.2. – 63 roky; pani Klára Barancová, nar. 21.2. – 55 rokov, a pán Ing. Štefan Szabó, nar. 27.2. – 59 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **únoru** oslaví narodeniny tito naši členové: pan Michael Lichtenstein, nar. 23.2. – 59 let, a slečna Ivana Mertová, nar. 12.2. – 18 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **únoru** oslaví narodeniny: pani Mgr. Zdeňka Matičková, pani Věra Novotná, pani Jana Krausová, pani Hana Kumperová a pan Mgr. Pavel Ťupka. *Ad mea veesrim šana!*

ŽIDOVSKÁ POMOC PRO HAITI

Lidé po celém světě se snaží pomáhat obětem zemětřesení na Haiti. Američtí Židé přispívají většinou prostřednictvím Americké židovské světové služby a Amerického distribučního výboru (Jointu) či přes IsraAid (Izraelské fórum pro mezinárodní humanitární pomoc). Celkem už zmíněné organizace získaly miliony dolarů; prostředky se použily na vyslání záchranářů, izraelské polní nemocnice na Haiti a na dodávku léků, potravin a vody. Na ostrově pracuje na 250 izraelských lékařů, sester a záchranářů; jejich polní nemocnice je umístěna ve vojenských stanech na fotbalovém hřišti a disponuje rentgenem a další moderní technikou. Izraelský tým tvoří lidé z civilních i vojenských nemocnic, kteří jsou zvyklí na práci v krizovém prostředí.

ŽIDÉ NA HAITI

Žijí na Haiti Židé? Zdejší komunita byla nejpočetnější v polovině minulého století, kdy čítala asi 300 lidí. K prvním židovským usadlíkům patřili brazilští imigranti v 17. století, další malá vlna přistěhovalců přinesla na sklonku 19. a na počátku 20. století Židy z Libanonu, Sýrie a Egypta. K nim přibyla asi stovka evropských utečenců před nacisty. Archeologové nalezli také doklady o marranech (tajných vyznavačích judaismu), kteří obývali město Jérémie na západě ostrova.

Podle pamětníků se ve 40. a 50. letech minulého století scházelo několik desítek Židů o Vysokých svátcích k bohoslužbám do větších bytů. Dnes žije v devítimilionové zemi, kde patří k hlavním náboženstvím katolictví a vúdú, asi 25 Židů, na ostrově není rabín ani synagoga.

NAVRÁCENÝ NÁPIS

Neblaze proslulý nápis „Arbeit macht frei“, jež nacisté umísťovali nad vchody do koncentračních táborů, ukradla z Osvětimi v půli prosince skupina polských mladíků. Údajně pracovali na objednávku Švéda Anderse Högströma, jenž byl v 90. letech šéfem švédské extremistické strany Národněsocialistická fronta. Policie našla nápis tři dny po zcizení, pachatelé jsou obžalováni a na Švéda vydán zatykač. Nápis byl rozřezán na tři kusy a musí se zrestaurovat. Není jisté, jestli se nad vchodem ještě objeví, nebo zda tam zůstane jen jeho kopie, neboť podle odborníků má nevyčísitelnou hodnotu.

Osvětimský nápis vznikl v zámečnické dílně v koncentračním táboře. Písmena vytvořil vězeň Jan Liwacz. Na tabuli je obrácené písmeno b ve slově Arbeit, což se vykládá též jako snaha lidí v táboře vyjádřit svůj odpor proti nacistům. Osvě-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

David Levine: *Vlastní karikatura.*

timští vězni k nacistickému sloganu přidávali „durch den Schornstein“ (práce osvobozuje – komínem).

NEBYLA TO BOMBA, ALE TFILIN

V lednu způsobily v americkém letadle směřujícím z New Yorku do Louisville paniku dvě krabičky s modlitebními řemínky. Po upozornění posádka letadlo odklonila do Filadelfie, kde stroj přistál a cestující byli evakuováni. Sedmnáctiletého majitele tfilin vyslechla a poté propustila policie.

SYNAGOGA NA KRÉTĚ V PLAMENECH

Na synagogu Ec chajim v krétském přístavu Chanija v letošním roce již dvakrát zaútočili žháři. Vandalové vnikli do budovy 5. a poté 17. ledna a zapálili ji. První požár zničil schodiště, druhý střechu, tisíce vzácných knih a několik počítačů. Ec chajim je jediná synagoga na Krétě. Od holocaustu zůstala opuštěná, teprve v devadesátých letech byla zrestaurovaná, především díky iniciativě Nikose Stavroulakise, jenž se o budovu staral.

Žhářský útok má podle představitelů židovské komunity v Řecku jasně antisemitské motivy. Předcházelo mu vandalizování židovských hrobů v Ioannině v severozápadním Řecku. Za růst antisemitismu může dle komentářů atmosféra v Řecku, které „postrádá morální, náboženské a společen-

ské vedení, jež by odmítlo antisemitismus jako vadu, ať už v podobě vandalismu či už téměř banálního přirovnávání Izraele k nacistům ve veřejném rozhlase“, a nahrává tak silicím aktivitám pravicových organizací.

UMĚLEC, KTERÝ KRESLIL V JIDIŠ

Tak se prý sám označil David Levine, známý americký židovský karikaturista, který zemřel 29. prosince loňského roku. Narodil se v Brooklynu roku 1926, absolvoval výtvarná studia; od počátku 60. let se jeho karikaturní portréty začaly objevovat v předních newyorských listech, především v *New York Magazine*, *Newsweek*, *The Nation*, *The New Yorker*, *Time* a hlavně v jeho literární příloze *The New York Review of Books*. Pro tu vytvořil v letech 1963–2007 přes 2500 ilustrací osobností z nejrůznějších období a oblastí života: politiky, spisovatele, básníky, skladatele, malíře či vědce; nezanedbatelnou část z nich tvoří Židé. Z Čechů zachytil několikrát Václava Havla, dále Ivana Klímu či Bohumila Hrabala. (Všechny karikatury pro NYRB lze zhlédnout ve virtuální galerii Davida Levina na adrese www.nybooks.com/gallery.)

ZEMŘEL ERICH SEGAL

V lednu zemřel ve věku 72 let americký spisovatel, překladatel a scenárista Erich Segal. Newyorský rodák, rabínský syn absolvoval roku 1958 Harvardovu univerzitu, kde studoval klasickou filologii a srovnávací literaturu. Roku 1970 se proslavil romantickým románem *Love Story*, který se dočkal i filmového zpracování (česky vyšel r. 2000), a scénářem k filmu Beatles *Žlutá ponorka*. am

רוש חודש ירחון חדש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 2. 2010. **Cena 15 Kč (SR: 0,93 €)**